

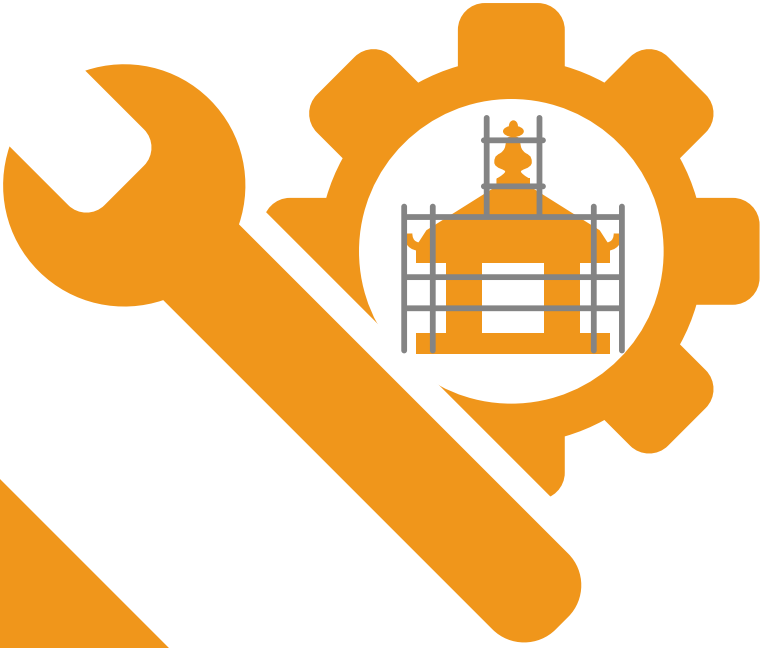

C

Fonds

Prince Claus Fund for
Culture and Development

Kültürel Varlıkların
Korunması ve Restorasyonu için
Uluslararası Çalışma Merkezi

KRİZ ZAMANLARINDA KÜLTÜREL MİRAS İÇİN İLK YARDIM

2

Uygulama Kiti

KRİZ ZAMANLARINDA KÜLTÜREL MİRAS İÇİN İLK YARDIM

2. Uygulama Kiti

*Somut ve somut olmayan mirasın emniyet altına alınması
için eşgüdümlü acil durum hazırlığı ve müdahale*

Aparna Tandon

Yayımlayan: Kültürel Varlıkların Korunması ve Restorasyonu için Uluslararası Çalışma Merkezi (ICCROM), Via di San Michele 13, 00153 Roma, İtalya ile
Prens Claus Kültür ve Kalkınma Fonu, Herengracht 603, 1017 CE Amsterdam, Hollanda

Kültürel miras için acil durum hazırlığı ve müdahalesi kapsamında, kapasite gelişimi sağlaması için ICCROM çatısı altında, Prens Claus Fonu ve Smithsonian Enstitüsü işbirliğindedir.

© ICCROM 2018
© Prens Claus Kültür ve Kalkınma Fonu 2018

ICCROM ISBN 978-92-9077-282-8
Prens Claus Fonu ISBN 978-90-822913-8-4

ORTAK YARATIM

Baş yazar ve editör Aparna Tandon, ICCROM

ÖZEL İÇERİK KATKILARI

Olay sonrası, yerinde hasar ve risk tespiti Rohit Jigyasu, Eugénie Crété, Elke Selter

Emniyet ve sabitleme Eugénie Crété, Xavier Romão, Esmeralda Paupério, Elke Selter

Örnek olaylar María Cecilia Rodríguez Moreno, Eugénie Crété, Ihor Poshyvailo, Kyaw Myo Ko, Elke Selter, Valentina Spano, Layla Salih

Bilimsel değerlendirme Jessica Doyle, Jonathan Eaton, Sonia Giovinazzi

Araştırma Jessica Doyle, Valentina Spano

Bilgi tasarımı Christopher Malapitan

KOORDİNASYON

ICCROM Catherine Antomarchi, Aparna Tandon, Jennifer Copithorne, Isabelle de Brisis & Isabelle Verger

Prens Claus Fonu Deborah Stolk

Bu yayının basılması Monaco Prensiği'nin katkıları sayesinde mümkün olmuştur.

Bu yayın Open Access'de Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) lisansı altında mevcuttur. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>). Bu yayının içeriğini kullananlar, ICCROM Açık Erişim Deposu'nun kullanım şartlarını kabul etmiş sayılır.

Görevli yetkililer ve bu yayının boyunca malzemenin sunumu, herhangi bir ülkenin, bölgenin, şehrin veya yörenin veya oranın yetkililerinin veya sınırlarının sınırlandırılmasıyla ilgili yasal statüsüne ilişkin ICCROM ve Prens Claus Kültür ve Kalkınma Fonu hakkında herhangi bir görüşün ifade edildiği anlamına gelmez.

Bu yayında ifade edilen fikir ve görüşler yazarların fikirleridir; mutlaka ICCROM ve Prens Claus Kültür ve Kalkınma Fonu'nun görüşlerini belirtmez ve Organizasyonları sorumlu kılmaz.

İÇERİK

Uygulama kiti kullanımı 5

Olay sonrası, yerinde hasar ve risk tespiti

- Kontrol listeleri 8
- Alan planı ve ana harita hazırlanması 11
- Yararlı bir tespit formunun özellikleri 14
- Olay sonrası hasar ve risk tespiti şablonları 15
- Hasardan bilgi toplama ipuçları 26
- Tipik yapısal ve yapısal olmayan hasarlar 28

Emniyet altına alma ve sabitleme

- Harita konumlarına karelej yapma 39
- Konum kodları yaratma 41
- Tekil kimlik numaralarını oluşturma 42
- Bir tahliyeyi belgeleme 44
- Bir mal kurtarma operasyonunu belgeleme 46
- Taşıma için ipuçları 48
- Paketleme için ipuçları 49
- Sık görülen organik ve inorganik malzemeler 53
- Triyaj ve önceliklendirme 55
- Taşınabilir kültürel mirasın sabitlenmesi 57
- Tahliye ve mal kurtarma için gereken malzeme ve donanım 67
- Geçici koruma 73
- Basit payandalama 79
- Islak yapıları kurutmak için ipuçları 92
- Yapıların ve binaların acil durum sabitlemeleri için gereken malzeme ve donanım 93

Referanslar 97

Uygulama kiti kullanımı

Uygulama kitini kolayca kullanmanızı sağlayacak işaretlerin anlamlarını burada bulabilirsiniz.

SEKMELER

Her sayfanın sağ kenarında etkileşimli sekmeler yer alır, böylece uygulama kitinin istediğiniz bölümüne atlayabilirsiniz.

BAĞLANTI LİNKLERİ

MAVİ ve kalın: Metnin ilgili bölümlerine yönlendirir.

İPUCU: ‘Tecrübeyle sabit’ öneri.

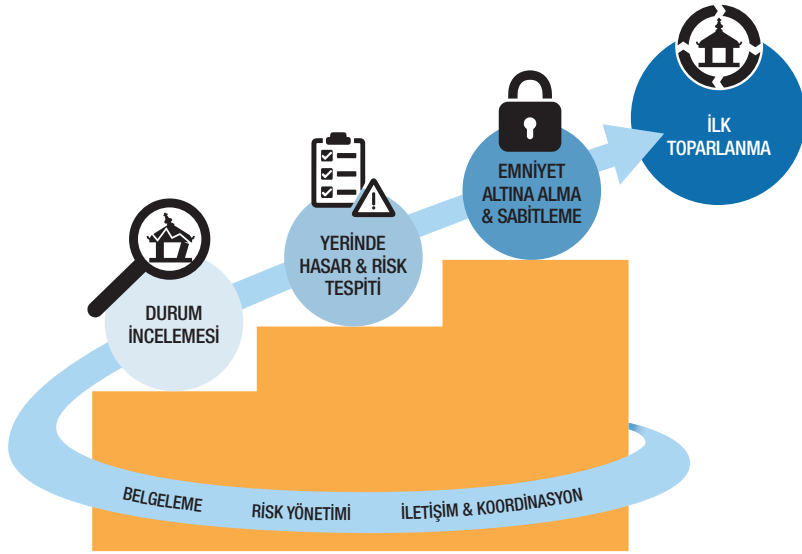

DİKKAT: Beklenmedik hata ve tehlikelere karşı dikkatli olun.

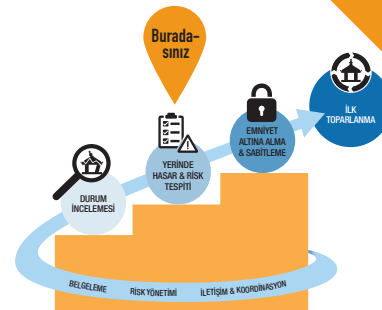

EK OKUMA: Ek bilgi içerir.

KÜLTÜREL MİRAS İLK YARDIMI EYLEM YÖNETİMİ

OLAY SONRASI, YERİNDE HASAR VE RİSK TESPİTİ

Olay yerinde hasar ve risk tespiti kontrol listesi

Etkilenen alan(lar)da tespit yaparken, kişisel güvenlik bir numaralı öncelik olmalıdır. Olay yerine gitmeden önce aşağıdaki noktaları gözönünde bulundurun:

- ✓ Alana girmek için gerekli izinlere sahip olduğunuzdan emin olun.
- ✓ En az bir iletişim aracına erişiminiz olduğundan emin olun, örn. bir cep telefonu veya VHF telsiz.
- ✓ Acil durumlar için yerel karakol, polis kontrol odaları, itfaiye istasyonları ve ambulans hizmetlerinin telefon numaralarını not edin.
- ✓ Tehlikeli durumlardan kaçının ve bir felaketin sonrasında artçı sarsıntılar, toprak kaymaları veya yağmalar gibi ek riskler olabileceğini unutmayın.
- ✓ Çevrenizi tanıyın ve en yakın güvenli bölgenin yerini belirleyin.
- ✓ Sakin olun ve yürüdüğünüz yere bakın.
- ✗ Uygun güvenlik ekipmanı takmadan alana gitmeyin.
- ✗ Alanda tek başınıza veya nereye gideceğinizi belirlemeden dolaşmayın.
- ✗ Yol koşulları çok kötü ve erişim çok sınırlı olabilir. Seyahatinizi iyi planlayın ve hava karardıktan sonra araba kullanmaktan kaçının.

Alana varmadan önce, yerinde hasar ve risk tespiti için aşağıdaki ekipman ve malzemelere sahip olduğunuzdan emin olun:

- Kişisel koruyucu ekipman (arka sayfadaki listenin tamamına bakın)
- Hasar ve risk tespit formları
- İzin verilirse fotoğraf çekmek ve coğrafi koordinatları kaydetmek için kamera, akıllı telefon veya tablet. Kameraya veya cep telefonuna izin verilmediği durumlarda, eskiz çizmek ve not almak için alana bir eskiz defteri götürülmelidir.
- El feneri ve yedek pil
- Şerit metre, jalon ve sabit dürbünlü nivo aleti (mümkünse)
- Pusula. Ayrıca pusula özelliği olan cep telefonu uygulamaları da bulunmaktadır.
- Çatlak genişliği ölçer
- Lazer metre
- Fotoğraf ölçeği referans kartları
- Klipsli not kağıdı altlıkları
- Kağıt – düz ve kareli
- Haritaların üzerini işaretlemek için renkli ve normal kurşunkalem. Tükenmez kalem kullanmayın. Çünkü formlar ıslanırsa mürekkep akar ve hayati bilgileri kaybedersiniz.
- Silgi, kalemıraş ve cetvel
- Hesap makinesi (mümkünse)
- Güvenlik şeridi, halat ve uyarı levhaları
- Şişe içme suyu ve yiyecek
- Acil durumlarda görevli kilit personelin telefon listesi, örn. güvenlik, itfaiye, ambulans vb.

BC Housing. 2018. *Rapid Damage Assessment*. Burnaby, BC Housing.

Online adres: <https://perma.cc/686P-5JFE>

Kişisel koruyucu ekipman kontrol listesi

Acil durum türüne ve belgelediğiniz alana bağlı olarak, ekibin tüm üyelerinin kişisel güvenliğini sağlamak için, alana varıştan önce aşağıdaki ekipmanların alınması gerekir:

- Baret
- Reflektörlü ceket veya yelek
- Pantolon ve uzun kollu gömlek
- Kapalı ayakkabı
- El feneri ve yedek pil
- Düdük
- Valfli toz maskesi
- Endüstriyel iş eldiveni
- Güvenlik gözlüğü
- Kişisel ilk yardım çantası
- Haşere kovucu (varsa)
- El dezenfektanı (varsa)

Connecticut Technology Transfer Center. 2010. *Protective Equipment for Workers in Hurricane Flood Response*. Connecticut, School of Engineering, University of Connecticut. Online adres: <https://perma.cc/LG2T-FTDZ>

Heritage Collections Council. 1998. *reCollections: Caring for Collections Across Australia — Managing People*. Canberra, Heritage Collections Council. Online adres: <https://perma.cc/RR45-BJDW>

Alan planı nasıl çizilir

Yerleşim yeri ve kat planları hasarın tespiti ve belgelenmesi için faydalıdır. Bunlardan biri elinizde yoksa, aşağıdaki adımları izleyerek **bir plan çizebilirsiniz**:

- 1** Etkilenen alanı dolaşın. Çiziminiz için bir ölçek belirlemek üzere, alanın büyüklüğünü, simetri eksenini ve genel şeklini anlamaya çalışın. Çiziminizin ölçeğini belirlerken, haritaya ekleyeceğiniz etraftaki diğer önemli noktaları, risk alanlarını vb. gözönünde bulundurmayı unutmayın.
- 2** **Bir başlangıç noktası seçin** (örneğin yapının bir köşesi) ve kareli kağıda işaretleyin.
- 3** Şimdi **binanın etrafında hareket etmeye ve planı duvardan duvara çizmeye başlayabilirsiniz**. Planı çizerken çok hassas olmanıza gerek yoktur, özellikle de tespitin bu aşamasında hasarlı yapıya çok fazla yaklaşmamanız gerekir. Herhangi bir ölçüm aracınız yoksa, adımlarınızı yaklaşık bir birim olarak kullanabilirsiniz: Bir adım uzunluğu yaklaşık bir metreye eşittir.
- 4** **Seçilen ölçeği ve referans yönünü** (örn, kuzey veya kible) harita üzerinde belirtin.
- 5** Binaya veya alana **erişim yollarını** ve ana **girişleri** belirtin. Daha sonra gerektiğinde acil durum sabitlemesi ve depolama veya tahliye sırasında araba park etme için belirlenmiş **güvenli alanları** (varsa) işaretleyin.
- 6** Yıkılması halinde binaya zarar verebilecek **çevre unsurlarını** eklemeyi unutmayın.
- 7** Tam bir yıkılma halinde, alanda çalışan veya yaşayan insanları işe dahil edin. Bu kişiler tüm referans noktaları yok olsa bile size rehberlik edebilirler.

Hasarı ve diğer tüm gözlemleri plan üzerinde açık seçik işaretlediğinizden emin olun. Böylece planın fotoğrafı üzerinden bile her şeyi rahatça görebilmeniz mümkün olur.

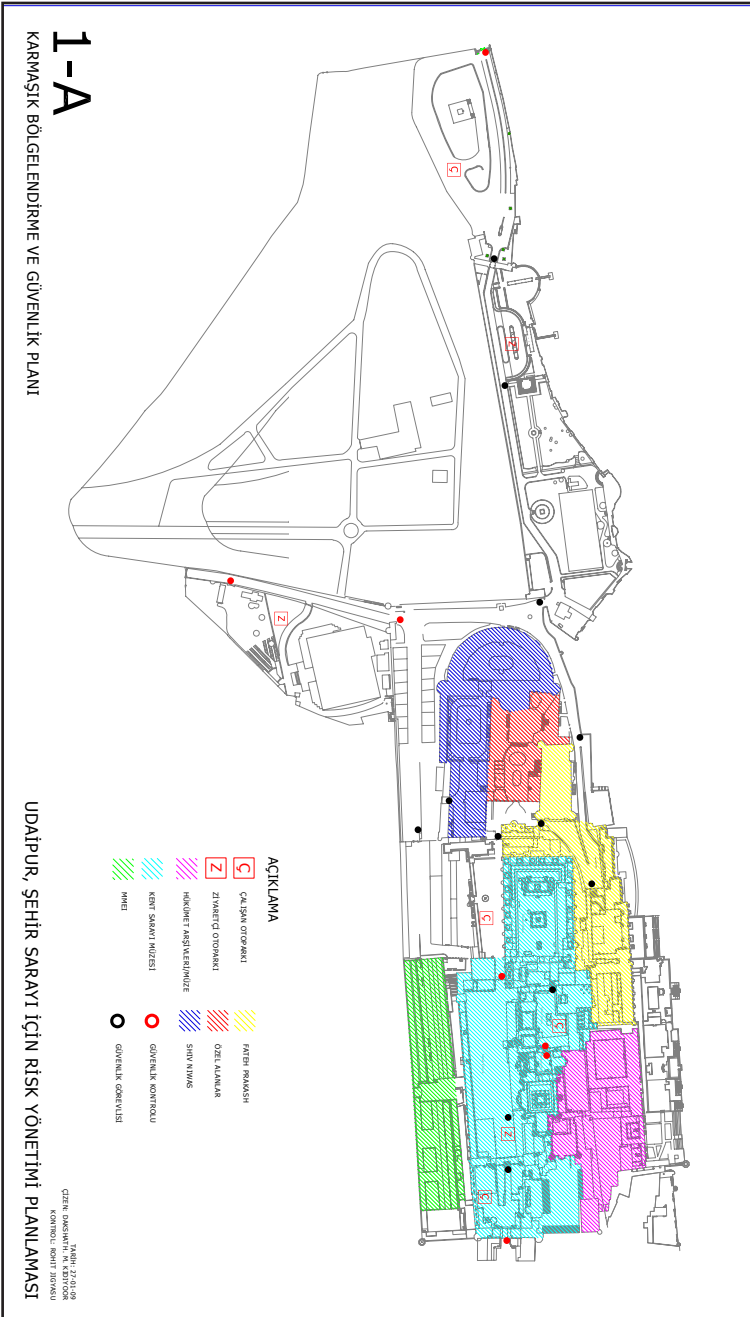

Ana harita nasıl oluşturulur

Bir bölgede etkilenen alan sayısı birden çok olduğunda bir ana harita gerekir. Etkilenen alanın hiçbir ana haritası yoksa, olayın ölçeğine ve niteliğine bağlı olarak, bölgeyi/şehri/eyaleti gösteren bir uydu görüntüsü kullanılarak hızlı bir şekilde bir harita hazırlanabilir.

Ana harita kuzeyi yön almalı ve ilgili yapıları, erişim yolları ve patikalarını ve de yetki sınırlarını göstermelidir.

Afet veya kriz tüm eyaleti veya şehri etkileyecek kadar geniş çaplıysa, etkilenen tüm miras alanlarının yerini gösteren uygun ölçekte bir harita hazırlanmalıdır. Her sahaya tekil bir kimlik numarası tahsis edilmeli ve bu numaralar daha sonra hızlı tespit için kullanılmalıdır.

Şehir Sarayı'nın örnek alan haritası, Udaipur, Hindistan, 2009. Foto: Rohit Jigyasa.

Kullanışlı bir olay-sonrası hasar ve risk tespit formunun en önemli özellikleri nelerdir?

- 1 **Kısa** ve tamamlanması kolaydır.
- 2 **Yerel bağlam** ve **dile** uyarlanmıştır.
- 3 Etkilenen bölgedeki taşınabilir, taşınmaz ve somut olmayan miras için **standartlaştırılmış** ve uygundur.

Her hasar ve risk kategorisinin tanımını ekiple tartışın, böylece kaydedilen veriler ekip içinde tutarlı olacaktır. Bu konu özellikle birden fazla grubun veri kaydettiği büyük takımlar için önemlidir.

Formlar zarara ve mirasa özgü olabilsede, entegre hasar ve risk tespitlerinin yürütülmesine yardımcı olmalıdır. Örneğin, birincil zarar deprem, yangın ve şiddetli yağış (varsa) gibi ilgili zararlar da dikkate alınmalıdır.

Gerektiğinde nitel veri ekleme olanağına sahip çoktan seçmeli seçenekler ekleyin. İlgili olduğu yerlerde, birbirlerinin alt kümeleri de olabilecek çeşitli düzeylerde bilgi toplayın:

- 1 Eyalet/şehir/bölge seviyesi
- 2 Alan seviyesi
- 3 Bina seviyesi
- 4 Koleksiyon/eserler seviyesi

Taşınmaz ve taşınabilir kültür mirası için hasar ve risklerin yerinde tespit edilmesi ve kaydedilmesi

Şablon 1

Aşağıdaki şablon, taşınabilir ve taşınmaz kültürel miras için ayrı veya bütünlük olarak yerinde hasar ve risk tespit formları oluştururken, dikkate alınabilecek bilgi düzeylerini ve olası bilgi alanlarını özetlemektedir.

Zaman kazanmak için, listelenen bazı bilgi alanları (isim, önem veya sahiplik gibi) olay yerine gelmeden önce doldurulabilir.

Verilen bilgileri, bölgenizde yaygın olan tipik miras malzemeleri ve tekniklerini de içerecek şekilde uyarlamanız gerekecektir.

Ayrıca, hiçbir acil durum birbirine benzemediğinden, bu şablonda verilen bilgilerin tümü karşılaştığınız zararlı olayının etkileriyle ilgili olmayabilir. Örneğin, miras binalarının hasar gördüğü ancak içindeki eserlerin sağlam olduğu bir durumda, bu şablonu miras binaları için bir tespit formu oluşturmak için kullanabilir ve içine yalnızca en uygun bilgi seviye ve alanlarını dahil edebilirsiniz.

Bütünlük hasar ve risk tespit formları hazırlamayı seçerseniz, bu formları kullanan ekiplerin birden fazla konuya hakim olduklarından ve hem taşınmaz hem de taşınabilir mirasın zararlarını ve risklerini ayırt edebilecek eğitimi önceden aldıklarından emin olun.

- 1 Tespit tarih(ler)i.
- 2 Tespit eden(ler)in isim(ler)i.
- 3 Tespit eden(ler)in iletişim bilgileri.
- 4 Tespit eden(ler)in mesleği (ilgili olduğu durumlarda).

Seviye 1: Eyalet/şehir/bölge (eyalet çapında bir felakette geçerlidir)

- 1 Şehrin/bölgenin adı ve coğrafi koordinatları.
- 2 Olayın açıklaması.
- 3 Birincil zararın türü (örn. doğal veya insan kaynaklı).

Doğal zararlar: deprem, kasırga, kum fırtınası, sel, yangın vb.

İnsan kaynaklı zararlar: vandallık, kundakçılık, nükleer radyasyon, savaş/askeri faaliyet, vb.

Seviye 2: Alan (etkilenen alan, çeşitli somut ve somut olmayan unsurlara sahip arkeolojik ve diğer kültürel miras alanları içeriyorsa özellikle uygundur)

- 1 Alanın adı.
- 2 Koordinatlarıyla beraber alanın konumu.
- 3 Uygun olduğunda, tespit formuna ek olarak, bileşenlerin üzerine işaretlenmiş olduğu bir kilit site haritası kullanın.
- 4 Koruma seviyesi (örn. uluslararası, ulusal, yerel veya korumasız?)
- 5 Alan seviyesinde hasar derecesi nedir? (örn. hafif, orta veya ciddi) Hasarın yeri nerededir?
- 6 Alanda temizlenmesi gereken yıkıntı ve molozlar veya zehirli atıklar var mı?
- 7 Güvenlik ve sabitleme çalışmalarının yapılabilmesi için alanda güvenli ve boş çalışma yeri var mı? Alan haritasında konumlarını belirtin. Ayrıca, alanda veya yakınında orta ve ağır hizmet araçları için park yeri olup olmadığını kaydedin.
- 8 Kayıpları kaydedin.

Mümkün olan ve veri bulunan durumlarda; gelir, kişi ve/veya altyapı açısından kayıpları kaydedin. Dikkate alınması gereken bazı hususlar:

- Olaydan önceki ve sonraki personel sayısı.
- Doğrudan ilişkili, gelire ilgili faaliyetler, örn. hediyelik eşya satıcıları, el sanatları endüstrileri, turizm/konaklama ile ilgili işletmeler.
- Olaydan önceki ve sonraki ortalama ziyaretçi sayısı.

Seviye 3: Bina

Dikkat: Aşağıda listelenen sorular ve öneriler, tek bir binanın yerinde tespitine yardımcı olmak için tasarlanmıştır.

- 1 a Binanın adı?
b Bina envanter numarası nedir (hali hazırda varsa)?
c Bina envanter numarası bilinmiyorsa, binaya bir referans numarası verin.
- 2 Binanın sahibi kim? (kamu, özel veya bilinmiyor)
- 3 Bina şu anda ne için kullanılıyor? Örn. ticari, dini veya kamuya ait (anıt, kütüphane, müze, okul vb.) bir bina mı?
- 4 İşlevin devamlılık seviyesi nedir? Kesinti yok/Tamamen kesilmiş/Bir yerde kesik ancak başka yerlerde devam ediyor
- 5 Forma ek olarak aşağıdakileri topladınız mı? Sitenin bir haritası, olay öncesi fotoğraflar, binanın çizimleri ve eskizleri?
- 6 Koruma seviyesi: Uluslararası/Ulusal/Yerel/Korumasız?
- 7 Bina ile ilgili genel bilgiler:
 - a Binanın önceki kayıtları mevcut mu? (Örn. kat planları, cephe görünüşleri veya önceki müdahalelerin kayıtları)
 - b Evet ise, nerede duruyorlar/kayıtları kimde bulunur?
 - c Önceki belgeler hasarlı binanın önemini (estetik, tarihi, kültürel, dini, bilimsel ve/veya ekonomik) gösteriyor mu?
 - d Manevi, dini veya diğer somut olmayan önem söz konusu olduğunda, özel yöntemler, uygulamalar veya eylemler gerekli mi? Evet ise, lütfen hangi eylemlerin gerekli olduğunu ve bu eylemleri gerçekleştirebilecek belirli kişilerin (dini liderler, topluluk büyükleri vb.) nerede bulunacağını belirtin.
- 8 Hasar seviyesi nedir? Hafif, orta, ciddi veya tamamen yıkılma.

- 9 Binada hangi malzemeler kullanılmış, inşa etmek için hangi inşaat sistemi kullanılmış ve binanın neresi hasar görmüş? (örneğin; duvarlar, çatı, zemin veya yapısal elemanlar)

- I Duvar
- II Çatı
- III Zemin malzemesi
- IV Yapısal elemanlar

- 10 Binanın maruz kaldığı yapısal olmayan kritik hasarı tanımlayın ve hasarı bina kat planında işaretleyin.

Farklı hasar türlerinin fotoğraflarını çekin; ilgili fotoğraf numaralarını kat planına yazın.

- 11 Acil riskleri listeleyin:

Birincil zarar	İkincil zararlar	Acil risk (güvenlik/miras değerlerine olası etkisi)	Hassasiyet faktörleri (altta yatan nedenler)
Deprem	Artçı sarsıntılar, yangın	Binanın 18. yüzyıl ahşap aksamları yangına sebep olabilir; binanın yakınında yaşayan yerinden edilmiş insanlar hayatlarını kaybedebilirler.	Bakımsız kalmış elektrik tesisatı; binanın yakınında yaşayan yerinden edilmiş insanlar elektrik ve gaz kullanıyorlar.

- 12 Etkilenen binanın/binaların yanında, binanın acil durum sabitlemesini yapabilmek ve değerli eserleri ve/veya malzemeleri depolamak için kullanılabilir güvenli çalışma alanları var mı?

- 13 Alandan enkaz/moloz temizlenmesine ihtiyaç var mı?

- 14 Etkilenen binanın/binaların yanında orta ve ağır vasıtalar için park yeri mevcut mu?

- 15 Binayı emniyete almak ve sabitlemek için alınması gereken acil önlemleri listeleyin. Mümkünse, sorumlulara ve yerel uzmanlara danışarak bu işlemlerin kabaca maliyetlerini öğrenin.

Seviye 4: Eserler/koleksiyonlar

- 1 Binada bulunan eserler/koleksiyonlar nerede? Kat ve oda numaralarını belirtin.
- 2 Eserler orijinal veya olay öncesi konumlarında mı? Değilse, kat planındaki veya alan haritasındaki yeni konumlarını belirtin.
- 3 Koleksiyonla ilgili genel bilgiler:
 - a Koleksiyonun daha önceki kayıtları var mı? (örneğin envanterler, katılım kaydı, kataloglar) Evet ise, bu kayıtlar nerede ve kimde bulunur?
 - b Önceki belgeler hasarlı eserlerin önemini (estetik, tarihi, kültürel, dini, bilimsel ve ekonomik vb açılardan) gösteriyor mu?
 - c Eserlerin manevi, dini veya diğer somut olmayan önem söz konusu olduğunda, özel yöntemler, uygulamalar veya eylemler gerekli mi? Evet ise, lütfen hangi eylemlerin gerekli olduğunu ve bu eylemleri gerçekleştirebilecek belirli kişilerin (dini liderler, topluluk büyükleri vb.) nerede bulunacağını belirtin.
- 4 Hasarlı eserlerin türlerini kaydedin. Örnekler aşağıdakileri içerebilir: Resimler, sikkeler, kitaplar, el yazmaları, belgeler, fotoğraflar, ses kasetleri, video kasetler, freskler, mozaikler, heykeller vb.
- 5 Orada kaç tane eser olduğunu tahmin ediyorsunuz? Eserler üst üste yığılmışsa ve kaç tane olduğunu tahmin etmek zorsa, yığının boyutlarını (yükseklik, uzunluk ve genişlik) ölçün; bir fotoğraf çekin ve fotoğrafın referans numarasını forma ve kat planına (veya alan haritasına) not edin.

6 a Hasar türünü kaydedin:

- Islak
- Yanık
- Deforme olmuş
- Kırık
- Yırtık
- Çatlak
- Küflü
- Böceklenmiş
- Kirli
- Kurum kiri
- Kimyasal kalıntı
- Diğer (açıklayın)

b Hasar seviyesini belirtin.

Seviye 1 (hafif): Eser taşındığında esere verilen hasar artmaz (eser hareket ettirilebilir ve dikkatli taşınması gerekmez).

Seviye 2 (orta): Sakin ve dikkatli bir şekilde taşındığında esere verilen hasar artmaz. Bununla birlikte, eser dikkatsizce taşınır veya kaba bir işleme tabi tutulursa, hasarın kötüleşmesi ihtimali yüksektir.

Seviye 3 (ciddi): Eserin dikkatli ve özenli bir şekilde taşınması bile mevcut hasarın şiddetlenmesine neden olacaktır.

Çeşitli hasar türlerinin fotoğraflarını çekin; fotoğrafların referans numaralarını kat planına not edin.

7 Eserlerin/koleksiyonların acil risklerini listeleyin:

Birincil zarar	İkincil zararlar	Acil risk (güvenlik/miras değerlerine olası etkisi)	Hassasiyet faktörleri (altta yatan nedenler)
Sel	Küf	Giriş katı ve bodrum kattaki organik eserler etkilenecek; bina içindeki küf ilk yardım müdahale ekipleri ve çalışanlar için tehdit oluşturuyor.	Alana giden ana yol hasar görmüş durumda; bina mühürlendi: pencereler açılmıyor ve elektrik yok.

→

- 8 Yakınlarda, eserleri sabitlemek veya saklamak için kullanılacak güvenli alanlar var mı?
- 9 Etkilenen eserlerin bulunduğu alanda veya yakınında orta ve ağır hizmet araçlarına uygun park yeri var mı?
- 10 Koleksiyonu/eserleri emniyete almak ve sabitlemek için alınması gereken acil önlemleri listeleyin. Mümkünse, sorumlulara ve yerel uzmanlara danışarak bu işlemlerin maliyetlerini öğrenin.

Somut olmayan kültürel miras için hasar ve risklerin olay yerinde tespiti ve kaydedilmesi

Şablon 2

Aşağıdaki şablon, somut olmayan kültürel miras için yerinde hasar ve risk tespit formları oluştururken, dikkate alınması gereken bilgi düzeylerini ve olası bilgi alanlarını özetlemektedir. Verilen bilgileri, bölgenizde yaygın olan tipik somut olmayan mirası içerecek şekilde uyarlamanız gerekebilir: Bu işlem felaketten önce yapılmalıdır. Ayrıca, hiçbir acil durum birbirine benzemediğinden, bu şablonlar, karşılaştığınız zararlı olayın türüne ve somut olmayan miras üzerine etkilerine göre değiştirilebilir.

- 1 Tespit tarih(ler)i.
- 2 Tespit eden(ler)in isim(ler)i.
- 3 Tespit eden(ler)in iletişim bilgileri.

Seviye 1: Eyalet/şehir/bölge

- 1 Şehrin/bölgenin adı ve coğrafi koordinatları.
- 2 Olayın açıklaması.
- 3 Birincil zararın türü (örn. doğal veya insan kaynaklı).
Doğal zararlar: deprem, kasırga, kum fırtınası, sel, yangın vb.
İnsan kaynaklı zararlar: vandallık, kundakçılık, nükleer radyasyon, savaş/askeri faaliyet vb.
- 4 Koordinatlarıyla beraber alanın konumu (uygun olduğunda).
- 5 Bileşenlerin konumunu içeren kilit site haritası (uygun olduğunda).

Seviye 2: Unsur

- 1 Unsurun adı/tanımı.
- 2 Unsurun çeşidi:
 - a. Dil dahil sözlü gelenekler ve ifadeler
 - b. Performans sanatları
 - c. Sosyal uygulamalar, ritüeller ve kutlamalar
 - d. Doğa ve evren ile ilgili bilgi ve uygulamalar
 - e. Geleneksel işçilik

Yukarıda listelenen unsur türleri 2003 UNESCO Somut Olmayan Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne uygundur. Her ne kadar bu kategoriler arasında ayırım yapmak her zaman kolay olmasa da, bir acil durum sonrasında ekiplerin kategorileri yorumlamaları konusunda anlaşmaları ve etkilenen somut olmayan kültürel mirası buna göre gruplandırmaları önerilir.

Söz konusu unsurun türünü belirlemenin temel amacı, hangi tür somut olmayan kültürel mirasın (en çok) etkilendiğini daha iyi anlamaktır. Uygun düştüğü durumlarda, ekipler bu kategorileri yerel olarak daha uygun terimlerle (örn. festivaller, maskeli danslar, müzik, dini ritüeller) değiştirmek isteyebilirler.

- 3 Koruma seviyesi: uluslararası/ulusal/yerel/korumasız?
- 4 Kültür endüstrileri, el sanatları vs gibi durumunda, lütfen aşağıdakilerden hangisinin etkilendiğini belirtin:
 - a. Hammaddeler
 - b. Üretim alanı, makineler, aletler, ürün veya malzeme stokları
 - c. Personel, kalifiye işgücü
 - d. Pazarlar (satışlar ve müşteriler)
 - e. Beceri aktarımı

5 Etkilerin açıklaması:
Üç seviyenin her biri için mirasın nasıl etkilendiğini açıklayın.
Lütfen erişim, uzun vadeli aktarım ve devam unsurlarını da göz önünde bulundurun.

f. Somut varlıklar: Hafif/Orta/Ciddi?

g. İnsanlar: Hafif/Orta/Ciddi?

h. Bilgi ve gelenekler: Hafif/Orta/Ciddi?

“Hasar seviyeleri” ile ilgili not: Bir unsurun ne ölçüde etkilendiği (hafif, orta veya ciddi) duruma bağlı olacaktır. Mümkün olduğunda, aynı türden (örn. çeşitli festivaller) değişik somut olmayan kültürel miras üzerindeki etkilerin önem seviyelerini veya farklı türlerdeki (festivaller, dini uygulamalar, el sanatları vb.) somut olmayan kültürel miras üzerindeki etkilerini karşılaştırın. Metodoloji, tespit ekibi tarafından, tespit yapılmadan önce kararlaştırılmalı ve tespit sonrasında da gerek olduğunda tüm ekiple görüşülerek tekrar ayarlanabilmelidir. Hasar seviyelerini tespit etmenin temel amacı, hangi somut olmayan kültürel miras türlerinin veya hangi somut olmayan kültürel miras unsurlarının diğerlerinden daha ciddi şekilde etkilendiğini anlamaktır.

6 İşlevin devamlılık seviyesi nedir? Kesinti yok/Tamamen kesilmiş/Bir yerde kesik ancak başka yerlerde devam ediyor?

7 Miras unsurundaki etkilerin toplumu nasıl etkilediğini açıklayın:

Mümkünse (verilerin bulunduğu veya tahmin edilebileceği yerlerde), lütfen etkilenen kişi/hane halkının tahmini sayısını veya yüzdesini (ilgili kategoriyi belirterek) ekleyin:

a. Doğrudan?

b. Dolaylı olarak?

→

8 Hangi ikincil zararlar miras unsurunu etkileyebilir? Bunları listeleğin ve olası etkilerini açıklayın.

Birincil zarar	İkincil zararlar	Acil risk (güvenlik/miras değerlerine potansiyel etkisi)	Hassasiyet faktörleri (altta yatan nedenler)
Deprem	Artçı şoklar, yangın	Çalışanların hayatı tehlikede; ayaklanmalar nedeniyle çalışmaların devam edememesi olası.	Yetersiz konut; sigorta ve tazminat kapsamı bulunmaması.

Hasar ile ilgili veri toplama ipuçları

- Acil durum aşamasında sadece kritik hasarlar kaydedilmelidir. Yavaş ve aşamalı tahribat süreçlerini ve risklerini kaydederek zaman harcanmamalıdır: Durum ayrıntılı tespit yapmak için daha uygun olana kadar bu iş bekleyebilir.
- Maddi olmayan mirasın zararları ve risklerini tespit ederken, konuyla ilgili somut unsurları (binalar, araçlar, kostümler, vb.) ve insanları tespit ederek işe başlayabilirsiniz. Örneğin, el sanatları etkilendiyse, zanaat ürünlerine, kullanılan ekipman ve araçlara, gerekli hammaddelere ve iş yerlerine verilen hasarı tespit edin. Aynı zamanda, zanaatkârların kendilerinin nasıl etkilendiğini de anlamaya çalışın.
- Aynı hasarın veya aynı yerin çok fazla fotoğrafını çekmekten kaçının, bu veriler derlenmesiniz zorlaştıracaktır. Bunun yerine, bir-iki tane kaliteli geniş açı fotoğraf çektiğinizden ve mümkünse ilgili yerlerin ayrıntılarını görüntülediğinizden emin olun.
- Görsel gözlemlere ve görüşmelere dayanan mümkün olduğunca objektif veriler toplayın.
- Gereki niteliklere sahip değilseniz yorum veya analiz sunmaktan kaçının.
- Veri toplama biçiminizde tutarlı olun ve kolayca çoğaltılabilecek biçimde veri toplayın. Bu verileri röportajlarla birleştirin.
- Sadece sayılardan fazlasını topladığınızdan emin olun. İnsanlarla konuşmak da önemlidir, özellikle de alan yöneticileri, yerel topluluklar ve yerel yetkililer gibi paydaşlarla.
- Verilerin okunması ve yorumlanması kolay olmalıdır.
- Dikkatli bakın: Değerli bilgiler enkazda saklı olabilir.
- Veri kaybına karşı korunmak için, birden fazla yolla (tespit formları, yazılı notlar, eskizler ve fotoğraflar ve teknolojik araçlar gibi) veri toplayın.

- Kültürel miras hasarıyla ilgili veriler genellikle hassastır ve zaman zaman da bir çatışma kaynağı olabilir. Topladığınız verilerin güvenliğini sağlamak için önlemler alın (örn. şifreli sabit disk kullanın) ve yalnızca ilgili yetkililerle paylaşın.

Binalarda ve yapılarda görülen tipik yapısal ve yapısal olmayan hasarlar

Aşağıda; deprem, kasırga, yangın ve sel gibi çeşitli tehlikeli olaylar sebebiyle miras binaları ve yapılarında görülen bazı tipik yapısal ve yapısal olmayan hasarlar listelenmiştir.

Bu not, aşağıdaki yapı ve malzeme türlerine yönelik çeşitli tehlikelerin neden olduğu tipik hasar biçimlerini listeler. Ancak bu kapsamlı bir liste değildir. Belirli bir yapı türü için listelenen tipik hasarın başka bir yapı türünde de meydana gelebileceğini unutmayın. Bu aynı zamanda tehlikenin izlediği yola da bağlıdır. Örneğin, bir binadaki yangın hasarının çapı, yangının nerede gerçekleştiğine bağlı olacaktır.

- **taş duvarlı yapı** yük taşıyıcı duvarlı ve üçgen çatılı
- **ahşap iskeletli yapı**
- **kerpiç yapı** yük taşıyıcı duvarlı, tonozlu ve kubbeli

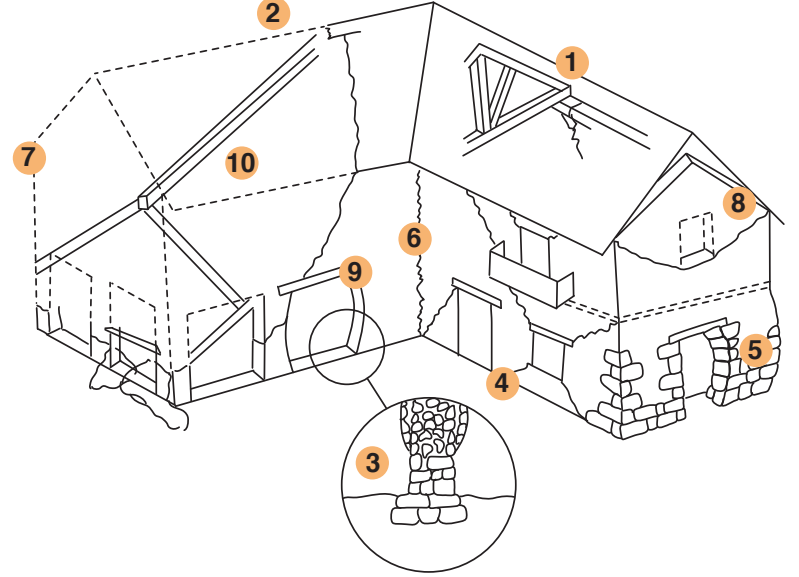
Ayakta kalmış hasarlı miras yapıları her zaman yıkılabilir. Bu nedenle, bölgenizdeki miras binalarının ve inşaat türlerinin yıkılma mekanizmalarını anlayan bir yapı mühendisinden veya mimardan yardım isteyin.

Taş duvarlı yapı yük taşıyıcı duvarlı, ahşap iskeletli ve üçgen çatılı

Zarar: Deprem, kasırga

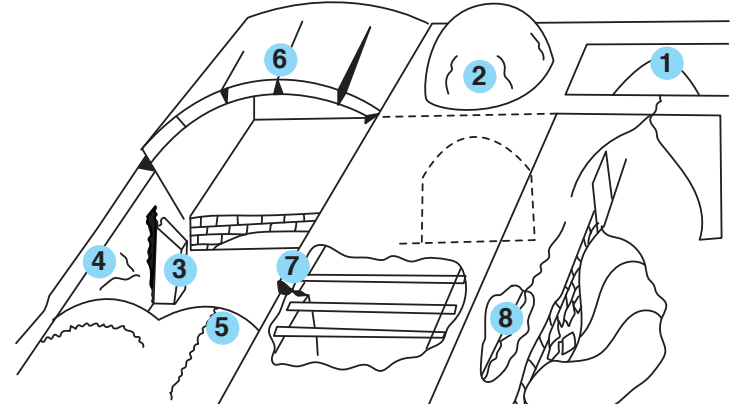

- 1 Dikey ve yatay bağlantılar arası hasarlı yapılar: Çatının ve/veya duvarın yer değiştirmesi, ikisi arasındaki bağlantıları zayıflatarak duvarda çatlaklara neden olabilir.
- 2 Çatı hasarı: Bu durum, kiremit veya diğer çatı malzemeleri güvenli bir şekilde sabitlenmediğinde ve kasırganın neden olduğu gibi yukarı emme kuvvetlerine dayanmadığı zaman olur. Aşırı durumlarda, çatı kaplamaları uçabilir.
- 3 Duvar şişmesi: Bir duvarın iki yanı iyi bağlanmadığında, düzlem dışı yanal kuvvetlere maruz kalan duvarlar kolayca şişer.
- 4 Çapraz çatlaklar: Bunlar, yağma duvarların düzlem içi yanal kuvvetlerin neden olduğu kayma gerilmesine karşı düşük direncinden kaynaklanan tipik çatlaklardır. Genellikle bir duvarın en az dirençli kısmında görülürler.
- 5 Duvar eğilmesi: Bir duvar başka bir duvara sıkıca sabitlendiğinde, düzlem dışı yanal kuvvetlere maruz kalan duvar eğilebilir.

Kerpiç yapı yük taşıyıcı duvarlı, tonozlu ve kubbeli

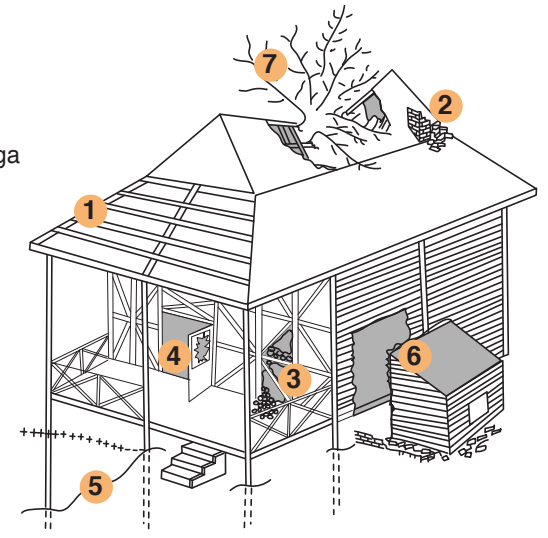
Zarar: Deprem, kasırga

- 1 Kısmi kemer çökmesi: Bir kemerin yukarı kaldırılması önemli unsurları yerinden oynatabilir ve kemerin çökmesine neden olabilir. Kalan duvar elemanları oluklu olduğundan, kolayca yıkılabilirler. Kemerler genellikle diğer elemanlar için payanda görevi gördüğünden bu durum daha da tehlikelidir.
- 2 Bir kubbenin tabanındaki dikey hafif çatlaklar: Gerilim kuvvetlerinin arttığı kısa süreli bir felakette, dayanak duvarları sabit olduğu sürece, bu çatlaklar tehlikeli değildir. Kubbeler genellikle yanal kuvvetlere karşı çok dirençlidir.
- 3 Payanda çökmesi: Duvar ile payanda arasındaki bağlantı yeterince güçlü değilse, payanda çökecek ve ardından duvarın yıkılması kaçınılmaz olacaktır.
- 4 Ayrılmasız çapraz çatlaklar: Bu çatlaklar yapıyı zayıflatır, ancak yük taşıyıcı elemanlar arasında ayrılma olmadığı sürece tehlikeli değildir.
- 5 Uzunlamasına hafif tonoz çatlağı: Bu tür çatlaklar tonozu zayıflatır, ancak dayanak duvarları veya bitişik tonozlar sabit olduğu sürece tonozun çökme tehlikesi yoktur.
- 6 Tonoz çatlakları: Dayanak duvarının çökmesi, tonozda uzunlamasına çatlaklara ve nihayetinde çökmeye neden olan gerilimleri tetikler. Tonozlu bodrumlar, dayanma duvarları güçlü olduğu için genellikle yanal kuvvetlere karşı çok dirençlidir.

- 6 Köşe çatlakları: Bu çatlaklar, yanal bir kuvvete maruz kalan L-, T- veya C-biçimli bir binanın kanatları arasındaki sertlik farkının basınç yoğunlaşması yaratmasından kaynaklanır.
- 7 Cephe ayrılması: Bu hasar şekli normalde binanın köşelerinde çatlaklar olarak kendini gösterir. Her katta görünür ve binanın aşağısından yukarısına doğru artar. Ayrıca cepheye yakın iç duvarlarda ve zeminlerde çatlaklar olarak da belirebilir.
- 8 Üçgen tepeli duvarın yıkılması: Üçgen tepeli duvar en büyük yükseklik/kalınlık oranına sahiptir ve genellikle çatıya çok uyduruk biçimde bağlıdır. Üçgen tepeli duvarlar düzlem dışı yanal kuvvetlere maruz kaldığında kolayca çökerler.
- 9 Mentşelerinden ayrılmış kapılar: Özellikle felaket anında açık durumda bulunan ahşap kapı veya panjurlar mentşelerinden çıkabilir.
- 10 Yumuşak kat çökmesi: Bir kat, bir üstündeki kata kıyasla farklı sertliğe sahip olduğunda, (örn. cephesinde büyük açıklıklara sahip olduğunda) yatay kuvvetlere maruz kaldığında kolayca çökebilir.

Ahşap iskeletli yapı
Zarar: Deprem, kasırga

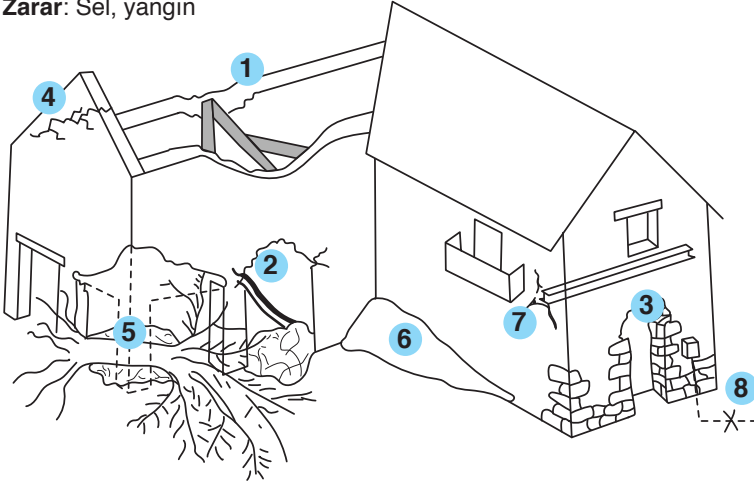
- 7 Çökmüş tavan kirişleri: Yük taşıyan bir duvar dışı doğru hareket ettiğinde, duvara oturan çatı kirişleri bel verebilir ve çökebilir. Çünkü kirişlerin üzerine oturduğu duvarın alanı azalmıştır, bu da çatı kirişlerinin aldığı desteği yok eder.
- 8 Yatay çatlaklar: Bunlar farklı malzemeler arasındaki arayüzde görülür. Duvarın bir kısmı düzlemsel hareket göstermediği sürece önemli değildir.

- 1 Çatı uçması: Kuvvetli rüzgarlar bir cepheye çarptığında, üstteki çatıyı kaldırabilirler. Sundurma çatılar, çatının açıkta kalan yüzeyi büyük olduğundan özellikle savunmasızdır. Açıkta kalan elemanlar etrafa savrulur ve tehlike yaratır ve açılan boşluklardan binaya su girer.
- 2 Baca çökmesi: Bacalar, büyüklükleri, şekilleri, konumları ve sayıları göz önüne alındığında, büyük yanal kuvvetlere karşı özellikle savunmasızdır. Böyle bir çökme taş duvarlı bir yapıda da olabilir.
- 3 Dolgu duvarın çökmesi: Duvarlar iyi bir şekilde desteklenmişse, yanal kuvvetlerden etkilenmemelidir. Bununla birlikte, dolgu duvar ana yapıya güvenli bir şekilde bağlanmadığında kolayca çökecektir.
- 4 Savrulan malzemeler: Fırtınalar ve bomba patlamaları yapı parçalarının (özellikle kapı ve pencereler) kırılmasına ve savrulmasına neden olur; tehlikeli mermilere dönüşebilirler.
- 5 Sivilaşma kaynaklı temel oturması: Deprem sarsıntısı nedeniyle doymuş toprakların mukavemetinin ve sertliğinin büyük ölçüde azalması olayına denir. Toprak bina temellerini destekleyemez hale geldiği için, çok ciddi hasara neden olabilir.
- 6 Eklentilerin ayrılması: Büyük yanal kuvvetler bir binayı temellerinden ayırabilir. Özellikle de bu bina kolonsuz bir duvar üzerinde yükselen bir yapı ise risk büyüktür.
- 7 Çevredeki yüksek elemanların yıkılması: Miras binanın yakınındaki ağaçlar veya direkler binaya düşerek çatıya veya diğer parçalara zarar verebilir.

Taş duvarlı yapı yük taşıyıcı duvarlı, ahşap iskeletli ve üçgen çatılı

Zarar: Sel, yangın

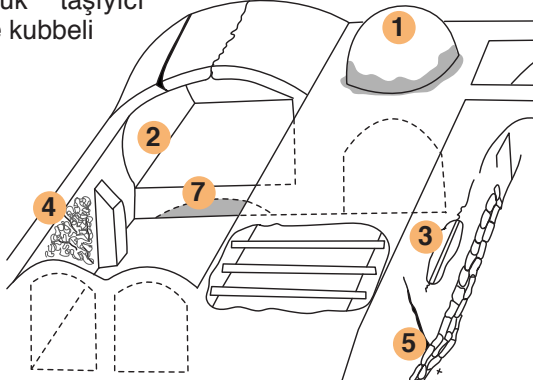
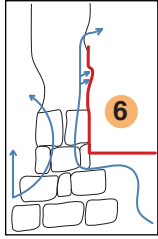
- 1 Çatı çökmesi:** Yangın, kalasın kuvvet direncini kaybetmesine neden olur. İskelet hasar görürse, çatı çöker ve çökerken altındaki duvar parçasını da aşağı çekebilir.
- 2 Demir veya çelik lentonun çökmesi:** Demir ve çelik kirişler, yoğun ısıya (300°C) maruz kaldıklarında taşıma kapasitesini kaybetmeye başlar. Örneğin, lento gibi ağır yük altındayken, demir deforme olacak ve taşıyıcı rolünü üstlenemeyecektir. Bu da, üstünde taşıdığı duvarın kısmen çökmesine neden olabilir.
- 3 Ahşap lento çökmesi:** Ahşap lentoların üzerindeki duvar, ahşabın yanma hızını yavaşlatacaktır ve bu da, ahşabın yükü taşımaya yetecek kadar yangından korunmasına neden olabilir. Korunamadığı durumda, üzerindeki duvarın kısmen çökmesine neden olabilir.
- 4 Duvarların devrilmesi:** Tavan veya tabanlarla bağlantısını kaybetmiş duvarlar, daha kolay devrilebilirler ve bu nedenle yanal kuvvetler karşısında zayıf kabul edilmelidir.
- 5 Seldeki ağır enkaz nedeniyle kısmi çökme:** Binanın köşelerindeki zayıf yapısal parçaların, seldeki ağır enkazın çarpmasından veya hızlı akan suyun etkisinden zarar görebilir. Duvarların arasındaki bağlantı zayıfladığından tekrar desteklenmelidir. Çıkmalı duvarlar payandalar ile korunmalıdır.

- 6 Çamur birikintileri:** Kurumayı geciktirir. Küf ve bakterilerin oluşmasını kolaylaştırdığından tehlikelidir. Çamurun taş duvarları lekelemesi de muhtemeldir. Bu nedenle mümkün olan en kısa sürede temizlenmelidir.
- 7 Demir ve çelik kirişlerin genişmesi:** Yangın durumunda, demir ve çelik kirişler önemli ölçüde genişleme eğilimindedir. Bu genişleme yan duvarlarda çatlaklar oluşturur ve ince duvarların eğrilmesine neden olabilir. Aşırı yüklü olmadıkları sürece, bu kirişler genellikle soğuduktan sonra önceki şekline döner ve güçlerinin çoğunu geri kazanır.
- 8 Yangın ve sel genellikle elektrik, su ve gaz kaynağına zarar verir.** Bu hizmetlerde kesinti yaşanmasa bile, gaz ve elektrikle çalışan tüm cihazların hasar görme ihtimaline karşı kapatılması özellikle tavsiye edilir. Ayrıca su da kirlenme ihtimaline karşı kullanılmalıdır.

Kerpiç yapı yük taşıyıcı duvarlı, tonozlu ve kubbeli

Zarar: Sel, yangın

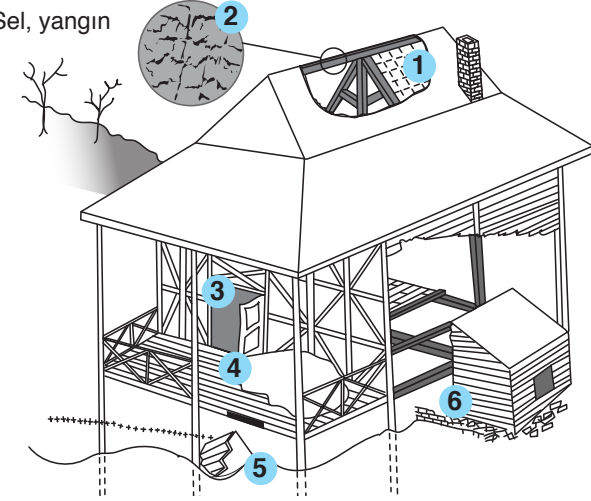

- 1 Sıvı erozyonu: Bu durum kerpiç sıvaların suyla temas etmesi halinde ortaya çıkar.
- 2 Kerpiç duvarların çökmesi: Islanan toprak taşıma kapasitesini kaybeder ve çökebilir. Toprak duvarlar kururken taşıma kapasitelerini geri kazanır, ancak kalıcı deformasyon ve çatlaklar kalabilir ve bu da duvarları zayıflatabilir.
- 3 Kerpiç ve/veya kireçle sıvalı ahşap elemanlar: Toprak ve kireç yangına dayanıklıdır. Yeterince kalınsa (~5 cm), bu tür sıvalar ahşap veya samanın alev almasını önler. Ayrıca geçirgen oldukları için ahşabın veya duvarın iç kısmının kurumasını engellemez.
- 4 Duvar ve sıvada çekme çatlakları: Toprak ve kireç ürünleri su içeriği çok hızlı değiştiğinde çekme ve çatlama eğilimindedir. Bu durum, kısa sürede aşırı sıcaklık değişimi olduğunda ortaya çıkar. Sıva işinin değerli olduğu durumlarda, yangın sonrası serin havalara dikkat edin. Benzer şekilde, sel sonrası binaları aşırı ısıtarak kurutmayın.
- 5 Toprağın şişmesi: Kilin hacmi içindeki su miktarı ile artar. Bu da, önemli yer hareketine ve duvarların kalkmasına neden olabilir. Kuruduktan sonra kalıcı hasar bırakabilir.
- 6 Duvar diplerinde ve sıva işlerinde hasar: Zemindeki rutubet duvar diplerinden yükselir ve su buharlaştığında içindeki tuz kristalleşir. Bu durum, duvar yüzeylerinde beyaz toz olarak belirir ve duvar elemanları ile harcın dağılmasına neden olabilir. Geçirgenlik özelliği olmayan boyalar (kırmızı çizgilerle gösterildiği gibi) rutubetin yükselmesini sağlar. Nem buharlaşamazsa, duvarın tutarlılığını zayıflatabilir ve duvar çökme riski taşır.
- 7 Bodrum katı su basması: Bodrumlar genellikle daha uzun süre sular altında kalır ve havalandırması zayıftır. Bu durum, uzun süreli rutubet sorunlarına neden olur.

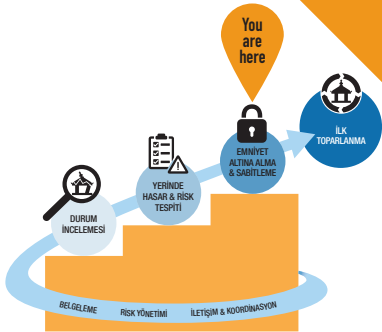
Ahşap iskeletli yapı

Zarar: Sel, yangın

- 1 İnce tahta malzemenin yok olması: Yapısal işlevi bulunan ince kalaslar, örn. çatı kaplamasını sabitlemek için kullanılan ayaklar, ahşap döşemeler veya dış cephe kaplamaları yangın çıktığında derhal yanar.
- 2 Ahşap iskeletin kavrulması: Yangın çıktığında, ahşap kirişler yanmaya başlar, dış tabakası kömürleşir ve yüzeyde kaba bir doku oluşur. Bu doku, kalasın içini hasara karşı korur. Geleneksel ahşap iskeletler genellikle gereğinden kalındır. Bu nedenle, yangın kirişleri etkilemiş olsa bile, kirişin göbeği genellikle çatının ağırlığını desteklemeye devam eder. Dik kalaslar, daha az kesit yüzeyine sahip olduğundan ve metal parçalar içerdiğinden kirişlerden daha hızlı yanarlar.
- 3 İnce ahşap elemanların tahribatı: Zemin döşemesi, kapı veya paneller gibi ince ahşap elemanlar ıslandığında eğrilebilir veya dönebilir. Çok hızlı olmadığı takdirde, kurduğunda eski şeklini alır. Birkaç hafta içinde kuruyan ahşabın çürümesi pek mümkün değildir.
- 4 Ahşap zemin döşemesinin zayıflaması: Islak halı ve/veya çamur altında birkaç gün veya daha fazla örtülü kalması halinde, ahşap elemanların ciddi biçimde zayıflama riski bulunmaktadır.
- 5 Toprağın çatlama ve derin yarıklar oluşması: Sel suyu çekildikten sonra bazı topraklar çatlar ve dengesiz biçimde çökler. Ayrıca, hızlı akan sel suyu toprakta derin yarıklar açar ve bu da temellerin altını oyarak açığa çıkarır. Temeli yeterince derin veya güçlü olmayan ahşap iskeletli evler büyük zarar görür.
- 6 Suyun kuvvetiyle çökme: Güçlü temellere sıkıca bağlanmamış kolonsuz bir duvara dayanan binalarda bu hasar görülebilir.

EMNİYET ALTINA ALMA VE SABİTLEME

Eserlerin ve parçaların konumunu haritalamak için kafes (karelaj) nasıl yerleştirilir?

- 1 Kafes yapmak için, öncelikle, eserleri veya tarihi bina parçalarını almanız gereken yerin boyutunu, şeklini ve erişilebilirliğini göz önüne alın. Kafesleme yaparak, tüm parçaların yerini tek tek belirleyebilir ve tam konservasyon sırasında orijinal parçaların yerine yerleştirilmesini kolaylaştırırsınız.
- 2 Mal kurtarmaya hazırlandığınız alanın boyutuna uygun büyüklükte bir kafes (karelaj) yapın. Alanın uzunluğunu ve genişliğini ölçüp eşit boyda karelere bölün. Örneğin, tarihi bir duvar yapısının büyük parçalarını veya tuğlalarını toplamak için, temizlemeniz gereken alanı 5 x 5 m karelere bölebilirsiniz.
- 3 Çok parçalanmış süslü yüzeyleri toplamak için daha küçük kafesler kullanın (resme bakın).
- 4 Kafes (karelaj) ince halatlarla kurulabilir, küçük metal veya tahta kazıklar ile sabitlenebilir. Alternatif olarak, halatları yere sabitlemek için ağır taşlar kullanabilirsiniz. Takılıp düşmeyi önlemek için halatların iyice görünür olduğundan emin olun.
- 5 Her kareyi alfanümerik olarak adlandırın, yapışkan etiketler ve sabit mürekkepli kalemler kullanarak etiketleyin.

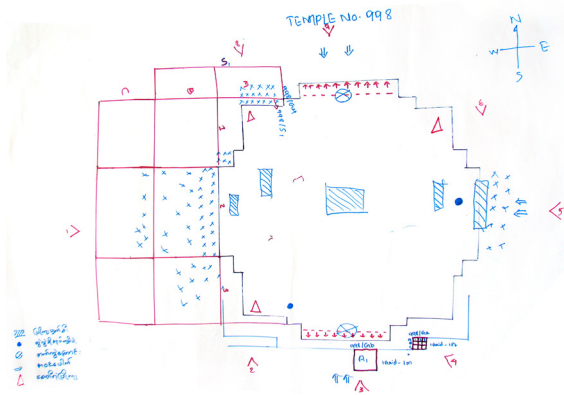

Bagan'da bir pagoda'nın süslü dış duvarının küçük parçalarını toplamak için yapılmış kafes, Maynmar, 2016. Foto: ICCROM.

- 6 Kafeslerinizi yaptıktan sonra, bunları bir kat haritası üzerinde bulun ve işaretleyin. Referans yönünü (örn. kuzey) ve alana ana erişim noktalarını belirttiğinizden emin olun. Her kafesin konumunu, adını ve hücrelerin alfanümerik kodunu yazın.

A1	A2	A3
B1	B2	B3
C1	C2	C3

Örn. Bir karelajın alfanümerik olarak etiketlenmesi

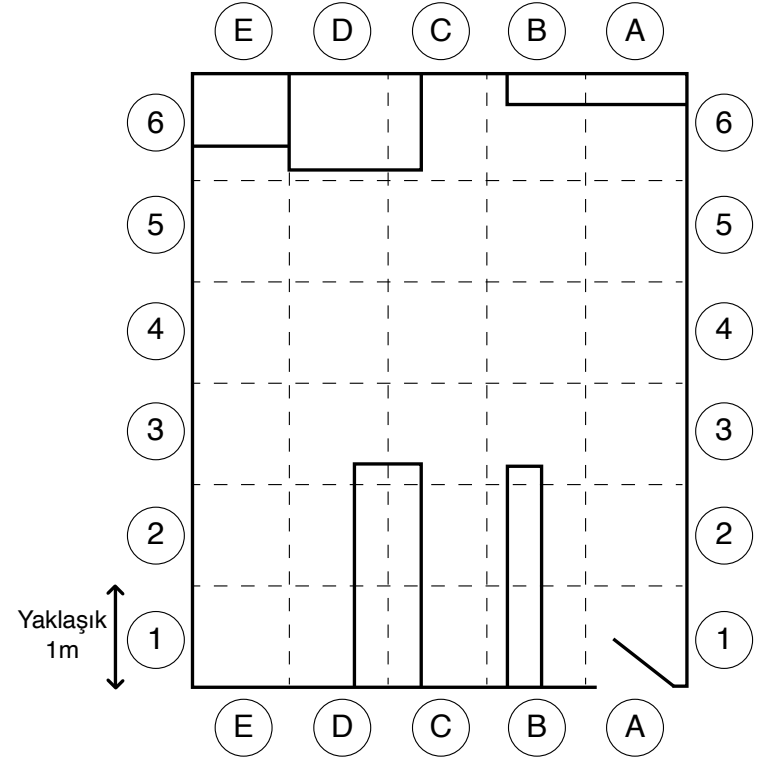

Farklı kafeslerin yerini işaret eden örnek bir taslak çizim, Myanmar, 2016. Foto: E. Créte.

Geçici depolamada yer değiştirme kodları nasıl hazırlanır?

İçinde eşya bulunmayan geçici bir depoda, tutarlı bir konum kodu sistemi hazırlamanın en basit yolu; boya, yapışkan bant veya ip kullanarak zemine bir kafes çizmektir.

Zemini uygun bir birim uzunlukta karelere bölerek (örn. 1m x 1m) işe başlayın. Harfler ve sayılar kullanarak, satırları ve sütunları ayırın. Bunları kaydetmek için duvarlara etiketler yapıştırın.

Bir alanı su basmışsa veya alandaki süreniz sınırlıysa, alanı A-B veya 1-2 gibi kaba bölümlere ayırın ve sonra da kuzeyi ve güneyi gösteren bir site haritası üzerine sınırlarını çizin.

Alındığı kaynak: Tandon, A. 2016. *Endangered Heritage: Emergency Evacuation of Heritage Collections*. Paris, UNESCO & Rome, ICCROM.
Online adres: <https://perma.cc/7J4C-TJDK>

Konum kodları ve kimlik numaraları nasıl oluşturulur?

Konum kodu oluşturmak için, bir alandaki kafesleri/yerleri veya bir binadaki odaları ve katları tanımlayacak şekilde harf ve sayı birleşimleri kullanın. Örneğin, Milli Müze'nin 1. binasının zemin katındaki 17. odadan kurtarılan bir eserin konum kodu şöyle kaydedilebilir:

MM1-G-17-2

MM - Milli Müze
1 - Bina numarası
G - Giriş katı
17 - Oda 17
2 - Dolap numarası

Benzer şekilde, Milli Park adındaki bir alanın 1 numaralı kafesinin, A1 bölümünden kurtarılan bir eserin konum kodu şöyle kaydedilebilir:

MP-1-A1

MP- Milli Park
1- Karelaj numarası
A1- Karelaj bölümü

Genellikle, bu tür numaralandırma sistemleri, eserin bulunduğu alanı tanımlamaktan, özel konumunu saptamaya doğru hareket eder. Uygun olduğu durumlarda; alanı, yerleri/ binaları, katları, odaları ve sergileme bölmelerini tanımlamak için rakamlar ve harfler atayın. Numaralandırma sisteminin tamamıyla tutarlı olmasını çok önemlidir ve bir tahliye veya mal kurtarma operasyonuna katılan tüm personel tarafından anlaşılmalıdır.

Tekil kimlik numarası nasıl oluşturulur ve konum koduna nasıl eklenir?

Bir eseri taşımadan önce, tekil bir kimlik numarası verin. Böylece kurtarma veya tahliye işlemi sırasında eserin hareketini takip edebilirsiniz. Konum kodu ile birlikte tekil kimlik numarası, bir kurtarma veya tahliye işlemi sırasında eserin ve orijinal konumunun ayırt edilmesine yardımcı olur.

Tekil kimlik numarası konum kodundan farklıdır. Çünkü belirli bir konumdaki tek bir nesneyi tanımlar. Tahliye veya kurtarma işlemleri için geliştirdiğiniz numaralandırma sisteminin düz, basit ve tüm katılımcılar tarafından anlaşılabilir olduğundan emin olun. Artarak ilerleyen basit bir sayı sistemi (örn. 01, 02) veya bir harf ve sayı kombinasyonu (örn, A01, A02) kullanabilirsiniz.

Konum kodu Tekil eser kimlik no

MM1-G-17-2_01

MM - Milli Müze
1 - Bina numarası
G - Giriş katı
17 - Oda 17
2 - Dolap
01 - Tekil eser numarası

Kafesleme (karelaj) sistemiyle toplanmış bir eserin, konum kodunu da içeren tekil eser numarası aşağıdaki gibi kaydedilebilir:

Konum kodu Tekil eser kimlik no

MP-1-A1-01

MP- Milli Park
1- Karelaj numarası
A1- Karelaj bölümü
01- Tekil eser numarası

Bir alanda sınırlı zamanınız varsa ve odaları ve rafları tanımlayan eski belgeler elinizde yoksa, binayı geniş bölümlere (örn. A, B, C gibi) ayırarak konum kodunu basitleştirin. Bölümleri binanın taslak planına kaydedin. Binanın birden fazla katı varsa, harflerin her birine kat numarası ekleyin. Örn. Zemin kat için A0 ve birinci kat için A1 gibi.

Tahliyenin belgelenmesi

Tahliye amacıyla bir envanter hazırlanacağında, aşağıda gösterilen şablonu kullanın. Bu belge, güvenli bir geçici depolama alanına taşınana kadar eserleri numaralandırmanıza ve izlemenize yardımcı olur.

Giriş numarası	Önceki numara	Yeni verilen kimlik numarası	Eser tipi	Malzemesi	Boyutları: uzunluk, genişlik, yükseklik	Ağırlık	Orijinal konum kodu	Fotoğraf ya da kat planı referans numarası	Yeni konum	Fotoğraf ya da kat planı referans numarası
----------------	---------------	------------------------------	-----------	-----------	---	---------	---------------------	--	------------	--

1'den başlayıp son taşıdığınız esere kadar artarak giden numara sırası, tahliye edilen eser sayısını gösterir.

Bu alan, tahliye amacıyla esere verilen yeni tekil kimlik numarasını kaydetmek içindir.

Eser tipi: eseri kısaca tarif etmek için kullanın, resimli yazma, heykel, vazo vs.

Eserin hangi malzemeden yapıldığı örneğin cam, pişmiş toprak, maden, tekstil vs.

Eserin ağırlığını girin. Eğer terazi yoksa, ağırlığı tarif etmek için + türü semboller kullanın. Örneğin eser bir kişi tarafından kolayca kaldırılıp taşınabiliyorsa +, kaldırmak için iki kişi gerekiyorsa ++, kaldırmak ve taşımak için özel bir araç gerekiyorsa +++ yazın.

Eserlerin orijinal konum kodlarını listeleyin.

Bu alan, eserlerin tahliyesi tamamlanıp yeni ve güvenli bir yere yerleştirilmelerinden sonra doldurulacaktır.

Tüm fotoğrafların ve kat planlarının bir referans numarası olmalıdır.

Mal kurtarmanın belgelenmesi

Aşağıda, mal kurtarmadan çıkan eserlerin orijinal konumlarını, tekil kimlik numaralarını, durumlarını, sabitlenmeleri için yapılan işlemleri ve son yer değiştirme kodlarını kaydetmeye yardımcı olacak bir form gösterilmektedir.

1 GETİRİN			
Giriş numarası	Orijinal Konum	Yeni verilen kimlik numarası	Önceki numara

1'den başlayıp son taşıdığınız esere kadar artarak giden numara sırası, tahliye edilen eser sayısını gösterir.

Bu alan esere yeni verilen tekil kimlik numarası içindir.

2a ACİLİYETE GÖRE SIRALAMA VE TRİYAJ				
Sahibi/Kurum	Orijinal konum kodu	Eser tipi	Malzemesi	Boyutları: uzunluk, genişlik ve yükseklik

Bu alan kurtarılan eserin orijinalde bulunduğu yerin kodunu gösterir. Bu konum kodu, konumlarla ilgili kullanılan sisteme göre, bir karelej numarası olabileceği gibi, raf, oda, kat numaralarının birleşimi de olabilir.

Bu alanda eser kısaca tarif edilir.

Eserin neden yapıldığı yazılır. Cam, pişmiş toprak, maden, tekstil vs.

2b ACİLİYETE GÖRE SIRALAMA VE TRİYAJ				
Ağırlık	Fotoğraf veya çizim referans numarası	Hasar tipi	Yapılan müdahale (sabitleme sırasında doldurulmalıdır)	Sabitleme müdahalesini yapan kişi

'Fotoğraf veya çizim referans numarası' eserin fotoğraf/çizimine aittir. Alanda çalışırken eserlerin tek, tek fotoğraflarını çekecek zaman yoksa eserlerin kimlik numaraları ile birlikte toplu fotoğraflarını çekin. Fotoğrafın numarasını kaydedin. Uygun zamana göre bu kutu triyaj sırasında ya da geçici depolama alanında doldurulabilir.

'Hasar tipi' eserin fiziksel durumunu, geçirdiği hasarı ve hasarın derecesini kısaca tarif eder.

Eserin ağırlığını girin. Eğer terazi yoksa, ağırlığı tarif etmek için + türü semboller kullanın. Örneğin eser bir kişi tarafından kolayca kaldırılıp taşınıbiliyorsa +, kaldırmak için iki kişi gerekiyorsa ++, kaldırmak ve taşımak için özel bir araç gerekiyorsa +++ yazın.

Bu alanda esere uygulanan sabitleme müdahalesi tarif edilir. Örneğin ıslak ve kirlenmiş bir eserin yeni geçici depolama alanına gönderilmeden önce yıkanması gerekebilir. Bu tür müdahaleler konservatörler ya da eğitimli kültürel ilk yardımcıları tarafından yapılmalıdır.

3 PAKETLE VE YER DEĞİŞTİR		
Taşıyan kişi	Tarih	Yer değiştirme kodu

Bu alana eser yeni geçici depolama alanına taşındıktan sonra verilen yer değiştirme kodu yazılır. Bu alana, kodlar, tüm eserler yeni yere taşındıktan sonra yazılmalıdır.

Kültürel miras eserlerini taşıma kılavuzu

- 1 Tozlu veya kirli eserleri taşımak için ameliyat eldiveni veya lastik eldiven kullanın. Eldivenlerinizin doğru boyda ve ellerinize uygun olduğundan emin olun; aksi takdirde eseri yanlışlıkla düşürebilir veya zarar verebilirsiniz.
- 2 Kirlerin eserden esere bulaşmasını önlemek için çok kirli eldivenlerinizi değiştirin.
- 3 Tozlu veya kirli nesnelere ellerken toz maskesi takın.
- 4 Dolanabilecek veya eseri çizebilecek mücevher ve aksesuarlarınızı çıkarın.
- 5 Eserleri bir yerden başka bir yere taşımadan önce, açık bir yol belirleyin ve önünüzde engel bulunmadığından emin olun.
- 6 Bir eseri mutlaka iki elinizle birlikte tutun. Eserin ağırlığını dengeli dağıtabilmek için bir elinizle eseri altından tutarken diğer elinizi de eserin gövdesini desteklemek için kullanın.
- 7 Eserleri kulplarından, ağızlarından veya diğer hassas veya çıkıntılı yerlerinden taşımayın.
- 8 Kazaları veya kırılmaları önlemek için, aynı anda çok fazla eser taşımayın.
- 9 Mümkünse, eserleri taşımak için kaplar, kutular veya tepsilere kullanın. Eserleri uzak bir noktadan taşıyacaksınız, varsa bir el arabası kullanın.
- 10 Ağır veya büyük boyutlu eserleri güvenli bir şekilde taşıyabilmek için en az iki kişi gerekir.

Tandon, A. 2016. *Endangered Heritage: Emergency Evacuation of Heritage Collections*. Paris, UNESCO & Rome, ICCROM.

Online adres: <https://perma.cc/7J4C-TJDK>

Heritage Collections Council. 1998f. *reCollections, Caring for Collections Across Australia — Handling, Transportation, Storage and Display*. Canberra, Heritage Collections Council.

Online adres: <https://perma.cc/5XRJ-U9R3>

Kültürel miras eserlerini paketleme kılavuzu

- 1 Yanlış paketleme, yaşı veya geçmiş kullanımları nedeniyle zaten hassas durumdaki kültürel eserlerde kalıcı fiziksel hasara neden olabilir. Bu nedenle, acil bir tahliye için bu tür eserleri paketlerken aşağıdakileri dikkate almak önemlidir:

Nepal Milli Müzesi'nde geçici depoya taşınmak üzere paketlenmiş eserler, Katmandu, 2016.

Foto: Aparna Tandon, ICCROM.

- Kullanılan paketleme malzemeleri, eserlerin yüzeyini korumalıdır. Ayrıca eserlerin şok, titreşim, toz ve diğer kirlenmelere ve dış ortamdaki ani dalgalanmalara maruz kalmasını azaltmalıdır.
 - Gerilme veya deformasyonu engellemek için, paketleme için kullanılan malzemeler eserin şekline ve boyutuna uymalıdır.
 - Paketin içindeki eseri tanımlamak kolay olmalıdır. Bu, gereksiz ellemeleri en aza indirmeye yardımcı olacaktır.
- 2 Doğru paketleme malzemelerini seçmek için, paketlenen eserin yapıldığı maddeyi tanımlamak önemlidir. Örn. kağıt bazlı veya tekstil eser ambalajlarken, bu eserleri asidik buhar salabilecek bir kutuya (örn. taze ahşap veya kontrplaktan yapılmış) yerleştirmeyin.
 - 3 Mevcut malzemeler arasında, eserle doğrudan temas edecek olanın en kaliteli malzeme olmasına dikkat edin. Genel olarak, kolasız pamuk veya boyanmamış muslin, çoğu organik ve inorganik malzemeyi sarmak için güvenle kullanılabilir.
 - 4 Paketleme malzemesi toplarken, farklı işler için kullanılabileceğiniz malzemeler seçmeye çalışın. Bu, maliyetleri azaltmaya ve kaynakların verimli kullanımını sağlamaya yardımcı olacaktır.

- 5 Eserleri paketlemek için, kapakları olan ve diğer kutuların altında istiflenecek kadar sağlam kutuları seçin.
- 6 İkinci el kutu veya kap kullanıyorsanız, içinde hiçbir kirletici madde (sebze, haşere veya kimyasal kalıntı gibi) kalmadığından emin olun.

Musline sarılmış tekstil ürünlerini güvenle koruyabilmek için, ahşap bir kutunun içi kolasız ve boyanmamış pamuk ile kaplanıyor, Nepal, 2016. Foto: Aparna Tandon, ICCROM.

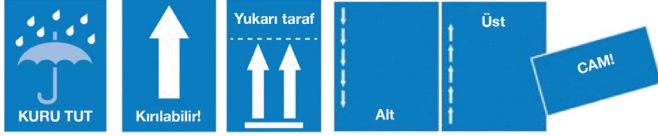
- 7 Benzer malzemelerden eserleri birlikte paketleyin. Eserler arası teması kesmek için bölmeler veya dolgu malzemesi kullanın.
- 8 Ağır ve hafif eserleri aynı kutuya/sandığa koymayın; ağır eserler hafif olanların üzerine düşebilir ve basınç veya kırılmaya neden olabilir.
- 9 Eserleri bir sandığa veya bir kutuya yerleştirdikten sonra, eserlerin oynamasını önlemek ve darbeleri emmesi için boşlukları dolgu malzemeleriyle doldurun.
- 10 Değerli belgeler ile kağıt veya papirüs üzerine sanat eserlerini paketlemek için düz kutular kullanın. Alternatif olarak, nesneyi pamuklu bezden yapılmış kağıt gibi kaliteli bir maddeye sarın ve ardından iki sert destek arasına yerleştirin.

Üniformalar ve diğer giysiler sert destekler arasına yatırılıyor, Nepal, 2016. Foto: Aparna Tandon, ICCROM.

- 11 Birden fazla kağıt bazlı parçayı bir arada paketlemek için, her bir parçanın arasına kaliteli boş kağıt sayfalar yerleştirin. Bu, bir nesneden diğerine mürekkep veya renk bulaşması riskini azaltmaya yardımcı olacaktır.
- 12 Bir kitabın şeklini ve yapısını koruyabilmek için, kitabı kaliteli kağıtla sardıktan sonra, sırtı kutunun dibine gelecek şekilde yerleştirin.
- 13 Büyük veya çerçevesiz, kağıt veya tekstil üzerine bir sanat eserini paketlemek için, arşiv kalitesinde bir rulo poster tüpü kullanın. Sanat eserini yüzü dışa gelecek şekilde tüpün üzerinde rulo yapın ve ruloyu muslin veya kaliteli el yapımı kağıtla örtün. Arşiv kalitesinde tüp yoksa, kalın bir karton tüp kullanın ve resmi üzerine yuvarlamadan önce etrafına muslin veya kaliteli kağıt sarın. Tüpün çapının büyük olmasına dikkat edin, böylece kırılma kaynaklı hasar riskini azaltırsınız.
- 14 Pişmiş toprak, cam veya seramik gibi malzemelerden yapılmış kolay kırılabilen eserleri büyük bir kutuya koymadan önce ayrı ayrı plastik torbalara koyarak paketleyin. Diğer eserlerle teması engellemek ve aşınmaya bağlı hasarı önlemek için dolgu malzemesi ve/veya ayrıçlar kullanın.
- 15 Acil durum şartlarında doğru paketlemeyi sağlayabilmek için seri üretim hattı mantığında çalışın. Sarmak için bir kişiyi, kutuyu hazırlamak için bir kişiyi ve esere tekil kimlik numarası etiketini yapıştırıp hazırlanan kutuya yerleştirmek için de başka bir kişiyi görevlendirin.

- 16 Her kutunun üzerinde, içinde bulunan eser sayısını ve türünü gösteren bir etiket bulunduğundan emin olun.
- 17 İçinde miras eserleri bulunan kutuların yanlış taşınmasını önlemek için, üzerine yaygın kullanılan uyarı etiketleri yapıştırın: “Kırılabilir”, “Üst/Alt”, “Dikkatli Taşıyın”, “Yukarı Taraf” ve “Kuru Tutun”.

Alındığı kaynak: Tandon, A. 2016. *Endangered Heritage: Emergency Evacuation of Heritage Collections*. Paris and Rome, UNESCO and ICCROM.
Online adres: <https://perma.cc/7J4C-TJDK>

Organik ve inorganik malzemeler

Malzemeler organik veya inorganik olarak sınıflandırılır. Organik malzemeler, bitkilerin ve hayvanların yaşam döngüleriyle meydana getirilir. İnorganik malzemeler genellikle yaşam döngüsü ile elde edilmemiş malzemelerdir. Bir başka deyişle, malzemeler, hayvan ve bitkilerden (organik) veya mineral (inorganik) kaynaklardan ortaya çıkar. Kabuklar ve diş mineleri ise istisnadır.

Organik malzemeler şunları içerir:

Hayvan yaşamı kaynaklı deri, cilt, kıl, ipek, boynuz fildişi, bağa ve kemik; ve bitki yaşamından kaynaklanan odun, odun lifleri (keten, bast lifleri ve pamuk) kağıt ve kauçuk. Plastikler genellikle organik malzemeler olarak kabul edilir.

Organik malzemeler, temeli hem bitki hem de hayvan yaşamı olan maddelerden üretilir.

Organik malzemeler aşağıdaki özelliklerin tümüne sahiptir:

- kimyasal bileşimleri karbon zincirlerine dayanır;
- ısıtılırsa, oda sıcaklığında yanar;
- ışığa duyarlıdır;
- mikro-organizmalar ve böceklerin saldırısına maruz kalır;
- atmosferle su buharı değiş tokuşu yapar (emer ve salar);

İnorganik malzemeler şunları içerir:

Metaller, taş, cam, seramik, kabuk (kabuk yaşam döngüsü sayesinde elde edilmesine rağmen inorganik bir malzemedir).

İnorganik malzemeler aşağıdaki özelliklerin tümüne sahiptir:

- karbon zincirlerinden oluşmaz;
- normal ortam sıcaklıklarında yanmaz;
- genellikle ışığa duyarlı değildir;
- böceklerin saldırısına maruz kalmaz;
- mikro-organizmalar için besin kaynağı değildir;

Genel olarak, organik malzemelerin dokunuşu daha sıcaktır ve inorganik malzemelerden daha esnek ve daha az yoğundur. İnorganik malzemeler ise daha sert ve kırılabilir olma eğilimindedir. Her birimiz, günlük hayatımızda sürekli etkileşim içinde olduğumuzdan, malzemeleri tanımada uzun yıllara dayanan geniş bir deneyime sahibiz. Bir nesneyi dikkatle inceleyerek ve elleyerek, genellikle nesnenin yapıldığı temel malzemeyi tanıyabiliriz. Her malzeme; renk, parlaklık, sertlik (veya esneklik), doku, koku ve ağırlık gibi tanıdığımız farklı özelliklerin birleşiminden oluşur.

Alındığı kaynak: McCord, M., & Stone, T. 2002. Deterioration of Collections. *Generation 2: Education and Support Materials*. ICCROM unpublished material. Rome.

Canadian Conservation Institute. 2017. *Care of Objects and Collections*. Ottawa, Minister of Public Works and Government. Online adres: <https://perma.cc/ZDG8-Y4UU>

Triyaj nasıl yapılır veya önemleri bilinmeyen ve eski belgelerine ulaşamayan miras eserlerine nasıl öncelik verilir?

Bir kültürel miras eserinin değeri mevcut belgelerle tespit edilemediğinde; tahliye, sabitleme, depolama, güvenlik ve kültürel mirasın ileride yapılacak tamirine öncelik verecek kriterlerin etkin şekilde oluşturulması önemlidir.

Aşağıdakileri göz önünde bulundurun:

- **Kültürel mirasın yerel halk için önemi nedir?** Etkilenen kültürel mirasın sorumluları ve bekçilerine danışarak, aşağıdaki soruları sorun ve değerlendirme kriterlerinin cevaplarını oluşturmaya çalışın: Eserin yaşı nedir? Eserin, halkın kolektif hafızasında veya kimliğinde önemi nedir?
- **Kültürel miras eserlerinin gördüğü zararın türü ve şiddeti nedir?** Örneğin, kuru ve bütün haldeki eserlere öncelik verin. Islak ve kırık eserleri sonraya bırakın. Önce hasarsız eserleri paketleyin ve yeni yerine taşıyın.
- **Eserler hangi malzemelerden yapılmış?** Organik malzemelerden (kağıt, tekstil, ahşap veya kemik gibi hayvansal ürünler) yapılmış eserlere, inorganik malzemelerden yapılan eserlere göre öncelik verilmelidir. Taş, seramik ve metal gibi inorganik malzemelerin sabitleme işlemi geç yapılırsa bile, daha fazla zarar görme olasılıkları düşüktür.
- **Riskler nelerdir?** Bir eserin mevcut hasar durumunda bırakılması durumunda riskler nelerdir? Bakım yapılmazsa hasar artar mı?
- **Eserin boyutu ve ağırlığı nedir?** Büyük boyutlu veya aşırı ağır (örn. yerinden çıkmış mozaikler veya duvar boyunda çerçeveli yağlı boya tablolar gibi) eserleri taşımak için yeterli zamanınız veya kaynağınız olmayabilir. Daha hafif taşıyabileceğiniz eserleri çıkartın, ağır veya büyük eserleri yerinde sabitleyin.

Van Balen, K. 2008. The Nara Grid: An Evaluation Scheme Based on the Nara Document on Authenticity. *APT Bulletin*, 39(2/3): 39-45.

Available at: <https://perma.cc/DL8A-E32V>

Russell, R. & Winkworth, K. 2009. *Significance 2.0: A guide to assessing the significance of collections*. Canberra, Collections Council of Australia Ltd.

Available at: <https://perma.cc/GJ8G-ERAN>

Australia International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). 2013. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance, 2013*. Burwood, ICOMOS.

Available at: <https://perma.cc/ULL9-UY9U>

Hasarlı taşınabilir kültürel mirasın sabitlemesi

Kuru yüzey temizliği

Kuru yüzey temizliği yapmak ne zaman uygundur?

- Kuru yüzey temizliği, eserin üzerindeki kir veya toz temizlenmediği takdirde kendisine ve yakınındaki eserlere zarar verecek miktarda olduğunda yapılmalıdır.
- Temizlenecek eser sağlam veya iyi desteklenmiş olmalıdır. Hassas eserleri veya parçalanmış yapı elemanlarını temizlemeyin. Bir eserin temizlik sırasında kırılacağından endişe ediyorsanız, temizlemeye çalışmayın.
- Boya veya varak gibi dekoratif elemanların ne kadar hassas olduğuna bakın. Temizlik sırasında orijinal malzemenin sıyrılma ihtimali varsa, temizliğin yapılması gerekip gerekmediğini yeniden düşünün.
- Arkeolojik malzemeleri temizlerken dikkatli olun. Arkeolojik eserlerin yüzeyinde veya içinde bilimsel öneme sahip kabuklar veya kirler olabilir. Aşırı temizliği ve önemli bilimsel verileri yok etmeyi önlemek için, bir konservatörden veya bir arkeologdan yardım isteyin. Böyle bir uzman yoksa, yalnızca eserin yüzeyindeki kaba kiri fırçalayın. İçini asla temizlemeyin.

Yumuşak kıllı fırça ile boya süslemeli bir kutuya kuru yüzey temizliği yapılıyor, Haiti, 2010.
Foto: Aparna Tandon, ICCROM.

Kuru yüzeyler nasıl temizlenir?

- 1 Yüzeydeki kaba kirler ve yoğun toz için, yumuşak bir fırça veya elektrikli süpürge kullanılabilir. Toz, kurum, toprak ve diğer kaba tortular gibi kirlenici maddeler, **yumuşak kıllı fırça** ve **sünger** kullanılarak temizlenebilir. Kesintisiz güç kaynağına ve **HEPA (Yüksek Verimli Partikül Emici)** filtreli bir elektrikli süpürgeye erişiminiz varsa, yüzeydeki küfleri ve eserin içine kadar işlemiş kirlenici maddeleri temizlemek için kullanabilirsiniz.
- 2 Elektrikli süpürge kullanıyorsanız, süpürge ucunu **ince file** veya **tülbent** ile örtün. Böylece hava basıncı üzerinde daha fazla kontrole sahip olur ve eserin bir kısmını yanlışlıkla süpürmeyi engellersiniz. İki boyutlu bir eserden kir süpürüyorsanız, süpürgeyi eserin üstüne dikkatlice tutun (değdirmeden) ve kiri süpürge ucuna doğru nazikçe fırçalayın.
- 3 Kurum veya diğer çok ince parçacıkları temizlerken, **duman süngeri** kullanarak kirleri çıkarın. Metal eserlerde asla sünger kullanmayın. Bunun yerine **fırça** veya **tülbent** tercih edin.
- 4 Üç boyutlu bir nesnenin yüzeyini temizlemek için, önce güvenli bir şekilde tutun. Sonra fırça veya sünger kullanmaya başlayın. Eser büyük, ağır veya tuhaf şekilde ise, başkasından eseri sizin için tutmasını veya sabitlemesini isteyin.
- 5 Kağıt üzerine yapılmış bir sanat eseri veya tuval üzerine bir resim gibi iki boyutlu bir eserin yüzeyini temizlemek için, öncelikle eseri **branda** veya **plastik** ile kaplı temiz ve düz bir yüzeye yerleştirin. Ekip arkadaşınız eseri üst ve alt köşelerinden aynı anda dikkatle tutarken siz de toz veya kirlenici nazikçe fırçalayın.
- 6 Kirleri fırçalarken, eserlerin yüzeyini yıpratmamaya özen gösterin. Aşındırmayı önlemek için, kiri fırçalarken çok fazla baskı uygulamayın ve sadece bir yönde fırçalayın.
- 7 Kurum gibi ince yüzey kirleniciyi temizlemek için sünger kullanırken, süngeri nesnenin üzerine sürmeyin. Kiri almak için süngeri etkilenen bölgeye hafifçe bastırın. Süngerin yüzeyi çok kirlendiğinde, süngerin kirli kısmını bir makasla kesin ve temiz kısım ile temizlemeye devam edin.

Australian War Memorial. n.d. *Conservation advice: Cleaning Soot Damaged Objects*. Canberra, The Australian War Memorial. Online adres: <https://perma.cc/Q38H-G6KT>

Canadian Conservation Institute. 2017. *Care of Objects and Collections*. Ottawa, Minister of Public Works and Government. Online adres: <https://perma.cc/ZDG8-Y4UU>

Heritage Collections Council. 1998d. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Managing Collections*. Canberra, Heritage Collections Council. Online adres: <https://perma.cc/5NAY-J562>

Scott, M. 2003. *Bushfires...Protect Your Precious Possessions*. Melbourne, University of Melbourne. Online adres: <https://perma.cc/8KVN-5YJQ>

Islak yüzey temizliği

Islak yüzey temizliği yapmak ne zaman uygundur?

- 1 Temizlik işlemi sadece, çamur gibi ağır tortularla kirlenmiş ve ıslak eserler üzerinde yapılmalıdır.
- 2 Temizlik, profesyonel konservatörlerin ya da deneyimli kültürel ilk yardım görevlilerinin gözetimi altında yapılmalıdır.
- 3 Islak malzemeleri üzerinde kurutmak için hazırlanmış ikinci bir destek malzemeniz bulunduğundan emin olun.
- 4 Temiz çeşme suyuna erişiminiz olmalıdır.
- 5 İş yapmak için ve kirli suyu dökmek için geniş bir yere sahip olduğunuzdan emin olun. Diğer eserleri kirlenmemek için bu alanı kuru çalışma istasyonlarından ayrı tutun.

Islak malzemeler nasıl temizlenir?

- Düz, **sığ tepsileri** yan yana dizin ve temiz suyla doldurun. Kullanacağınız tepsi sayısı, temizlenmesi gereken eserlerin miktarına ve ne kadar kirli olduklarına bağlı olacaktır. Eserleri durulamak için en az üç tepsiniz olmalıdır. Eğer malzemeler çok kirliyse, birden fazla durulama için daha çok tepsi gerekecektir.

- Islak eseri (kağıt, fotoğraf, küçük düz tekstil gibi), **sert plastik plaka** veya **polyester file** gibi su geçirmez bir desteğin üzerine yerleştirin.
- Eseri yavaşça ilk tepsiye yerleştirin. Suyu elinizle çalkalayarak, çamur ve diğer kalıntıları nazikçe temizleyin. Kiri temizlemek için fırça veya başka araçlar kullanmayın.
- Eseri ilk tepside çıkarın ve ikinci temiz su tepsisine aktarın. Durulama işlemini tekrarlayın ve üçüncü tepsiye geçin. Son tepsiye ulaşına ve çamur birikintileri temizlenene kadar işleme devam edin.

Fotoğraf türü malzemeler için

Slaytlar ve negatifler, yukarıdaki yöntem kullanılarak durulanabilir ve hava ile kurutulabilir. Yine de, belirli fotoğraf türlerine özel işlem gerekebileceğinden, fotoğraflar gözetim altında durulanmalıdır.

Üzeri çamurlu ıslak fotoğraflar, tepsielerde durulanmak üzere polyester plakalarla destekleniyor, İtalya, 2017. Foto: ICCROM.

Kitaplar için

Üzeri çamurlu ıslak bir kitap kapalı durumdaysa, durulama sırasında da kapalı tutulmalıdır. Fazla suyu sıkıp atmak için elinizle kitabın üzerine bastırın. Kitabı açmayın ve kitabın üzerine bastırırken çok fazla güç kullanmayın.

Tekstiller için

Fazla suyu atmak için kumaşı sıkmayın. Suyu emdirmek için kalın süngerler kullanın. Süngeri ıslak tekstilin üzerine yerleştirin ve suyu emmesi için hafifçe üzerine bastırın. Sünger dolduğunda, kumaşın üzerinden kaldırın ve kirli suyu bir kovaya sıkın. Tekrar kullanmadan önce durulayın.

Büyük eserler için (iki kişi gerekir)

Eser bir tepsiye yerleştirilemeyecek kadar büyük veya ağırsa, mümkünse eseri bir musluğun yanına getirin. Bir kişi tutarken, başka bir kişi de az miktarda akan su ile durulayabilir. Musluk veya hortum yoksa, süngerleri temiz suya daldırın ve eserin üzerine sıkın veya yüzeye yavaşça su dökmek için küçük kaplar kullanın. Temizleme işlemi bitince sünger veya emici bir bezle hafifçe kurulayın.

Department of Homeland Security Federal Emergency Management Agency. 2018. *Reclaiming Precious Heirlooms From Flood Waters*. Washington, DC, U.S. Department of Homeland Security.

Online adres: <https://perma.cc/XY64-GPM6>

Levitan, A. 1993. Emergency Treatment for Water-Soaked Furniture and Wooden Objects. *National Parks Service Conserve O Gram*, 7(7). Washington, DC, U.S. Department of the Interior. Online adres: <https://perma.cc/4J9T-SFVZ>

State Library of Queensland. 2014a. *Caring for your collections: Salvaging water damaged collections*. Brisbane, Queensland Government.

Online adres: <https://perma.cc/8V9X-YFNS>

Eserleri kurutma yöntemleri

Islak eserlerin hava ile kurutulması

Kültürel miras eserleri genellikle kompozit malzemelerden yapılıdır ve bu nedenle mümkünse kontrollü koşullar altında kurutulmalıdır. Kültürel miras eserlerini kurutmak için en basit yöntemlerden biri havadır.

Eserleri hava ile kurutma koşulları:

- Serin ve kuru (nemli olmayan) bir alan bulun. Mümkünse sanayi tipi vantilatörler ve nem gidericiler kullanarak çalıştığınız odada yeterli hava dolaşımı ve düşük bağıl nem olduğundan emin olun. Eğer sanayi tipi vantilatör ve nem giderici kullanma imkanınız yoksa, en azından odanın iyi havalandırıldığından emin olun veya portatif vantilatörler kullanın.
- Kuruyan eserleri doğrudan güneş ışığına maruz bırakmayın. Güneş ışığından korumak, kurutma işlemi sırasında eserlerin renginin solmasını veya şeklinin değişmesini önleyecektir.
- Birden fazla küçük eseri bir arada kurutup, yerden tasarruf etmek için varsa kurutma panoları ve raflı servis arabaları kullanın.

Eserler hava ile nasıl kurutulur?

Metaller için

Metaller çok uzun süre ıslak veya nemli bırakılırsa paslanır. Metal eserleri mümkün olduğunca çabuk kurutun. Nemi çekmesi ve eseri sabit tutması için yumuşak havlu ve pamuklu çarşaf kullanın. Gerekirse işlemi hızlandırmak için küçük bir vantilatör kullanın.

Acil durum tatbikatı sırasında metal eserler kurutuluyor; Dublin, 2017.
Foto: ICCROM ve Mavi Kalkan İrlanda Milli Komitesi.

Seramik ve cam için

Nemi çekmesi ve kurumakta olan kolay kırılabilir seramik ve cam eserleri sabit tutması için yumuşak havlular ve pamuklu çarşaf kullanın. Daha fazla nem ememedikleri zaman kurutma malzemelerini değiştirin.

Kemik ve fildişi için

Kemik ve fildişi eserlerden nemi almak için **sünger** kullanın. Kurutma işlemi yavaşlatmak için eserlerin üstüne **polyester file** veya **polietilen** plakalar yerleştirin. Kemik veya fildişini çok çabuk kurutmak, çatlamasına ve kırılğan hale gelmesine neden olabilir.

Tekstil ve deriler için

Tekstil ve deri eserlerin içini, **kurutma kağıdı**, veya **beyaz havlu** ve **pamuk çarşaf** gibi boyanmamış emici malzemelerle doldurun. Eserleri olması gereken şekilde ve yatay olarak kurutun. Eseri kururken yeniden şekillendirmeye çalışmayın.

Bitki bazlı eserler için

Dokuma sepetler gibi liften yapılmış eserlerden fazla nemi almak için **kasap kağıdı** gibi emici kağıtlar kullanın. İşlemi kontrol etmek için **polyester fileyi** eserlerin üstüne koyun. Kurutma sırasında parçaları ayırmaya veya eseri yeniden şekillendirmeye çalışmayın.

Kitaplar için

Bir kitap az ıslaksa, sırtı ve kapağı sağlamsa, sırtı düz ve temiz bir yüzeye koyun, kitabı dik tutun ve içini açarak kuruması için havalandırın.

Acil durum tatbikatı sırasında bir kitap dik konumda kurutuluyor; Dublin, 2017.
Foto: ICCROM ve Mavi Kalkan İrlanda Milli Komitesi.

Tamamen ıslak kitaplar yatay olarak kurutulmalıdır. Kitabı, **kurutma kağıdı** gibi boyasız ve emici bir kağıda sararak fazla nemi giderin. Basılı kitapları kurutmak için emici kağıdı, sayfaları daha etkili bir şekilde kurutmak için kitabın bölümleri arasına yerleştirin. Nemi alması için araya koyduğunuz malzemenin kitaptan biraz daha büyük kesildiğinden ve sırta kadar ulaşmadığından emin olun. Böylece sırtın deforme olmasını engellersiniz. Kurutma malzemesi çok ıslandığında, değiştirin.

Kitabın sayfaları parlak kuşe kağıttan yapılmışsa, kurutma malzemesi olarak **polyester file** kullanın.

Kitabın kapağı boyalı ise, boyanın akmasını ve lekelenmeleri önlemek için kapak ve içindeki sayfalar arasına **dondurucu kağıdı** yerleştirin.

Tablolar, kağıt üzerine yapılmış sanat eserleri ve fotoğraf tipi malzemeler için

Mümkünse, hasarlı çerçeveleri tablolardan, sanat eserlerinden ve fotoğraflardan ayırın. Sanat eseri veya fotoğraf çerçevenin camına yapışmışsa, camdan ayırmaya çalışmayın.

Tabloları, sanat eserlerini ve fotoğrafları, gözetim altında ve dikkatlice şaselerinden ve paspartularından çıkarın. Bu eserleri yalnızca uzman gözetimi altında desteklerinden ayırın.

Fotoğraf, tablo ve sanat eserlerini, yukarı bakacak şekilde kurutun. Kağıt, tuval ve tekstil üzerine sanat eserlerini desteklemek için polyester file veya kurutma kağıdı gibi emici kağıtlar kullanın. Cama yapışık sanat eserleri ve fotoğrafları, yüzü yukarı bakacak şekilde ve yatay kurutun. Doğrudan güneş ışığından koruyun.

Heritage Collections Council. 1998d. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Managing Collections*. Canberra, Heritage Collections Council.

Online adres: <https://perma.cc/5NAY-J562>

Islak eserlerin dondurularak ve vakum-dondurularak kurutulması

Mümkünse dondurarak kurutma, sudan zarar görmüş çok miktarda organik eser ile kütüphane ve arşiv malzemesini sabitlemenin en etkin yoludur. Dondurarak kurutma, buzu malzemedan ayırır ve buhara çevirir. Vakumlu dondurarak kurutma daha da verimlidir ve malzemedan hava ve su buharını çekerek kurumayı hızlandırır.

Bir felaket sonrası organik maddelerin dondurularak kurutulması ve düşük sıcaklıkta depolanması; fon bulunması ve hasarlı altyapının tamiri için zaman kazandırır. Bu da kurtarılan malzemenin istikrarlı bir ortamda onarılmasını sağlar.

Ahşap, fildişi, kemik ve kağıt gibi malzemelerden yapılmış kompozit eserler, dondurarak kurutma sırasında bozulabilir. Bozulma genellikle malzemenin farklı emme özellikleri yüzünden olur ve bu da homojen olmayan bir kuruma ile sonuçlanır.

Eserlerin dondurulmak üzere hazırlanması

- Donduruculu bir saklama alanı düzenlemesi yaparken, dondurucunun ambalaj malzemesi özelliklerine dikkat edin. Bu bilgileri hizmeti veren şirketten öğrenebilirsiniz. Genel olarak, sanayi tipi oluklu mukavva kutular veya plastik süt, ekme veya meyve kasaları, ıslak malzemeleri dondurucularda saklamak için uygundur.
- Islak malzemeleri depolama tesisine taşımak için frigorifik kamyonlara erişiminiz olduğundan emin olun.
- Çok miktarda kırılabilir organik malzemeyi durulamayın veya yıkamayın.
- Kitapları sıkıca ve sırtları aşağı gelecek şekilde paketleyin. Bu şekilde kuruduklarında deforme olmalarını önlersiniz.
- Deri ciltli kitaplar gibi özel eserleri ayırmak için dondurucu kağıdı veya torbası kullanın. Hangi eserlerin öncelikli olduğunu ve dondurarak kurutma işlemi sırasında kontrol edilmesi gerektiğini paketlerin üzerine işaretleyin.

Hasar ve tahribat

Australian Institute for the Conservation of Cultural Material. 2017. *Visual Glossary*. Canberra, Australian Institute for the Conservation of Cultural Material.

Online adres: <https://perma.cc/4P8N-5GBP>

Canadian Conservation Institute. 2017. *Agents of Deterioration*. Ottawa, Minister of Public Works and Government Canada.

Online adres: <https://perma.cc/S65F-KNA5>

Kültürel miras koleksiyonlarının bakımı

Canadian Conservation Institute. 2017. *Care of Objects and Collections*. Ottawa, Minister of Public Works and Government.

Online adres: <https://perma.cc/ZDG8-Y4UU>

Heritage Collections Council. 1998a. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Caring for Cultural Material 1*. Canberra, Heritage Collections Council.

Online adres: <https://perma.cc/9DS2-DRPA>

Heritage Collections Council. 1998b. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Caring for Cultural Material 2*. Canberra, Heritage Collections Council.

Online adres: <https://perma.cc/49CQ-QVUV>

Tahliye için gerekli malzeme ve donanım

Acil durum türüne ve kayıt altına aldığınız alana bağlı olarak, alana varmadan önce aşağıdaki malzemelerin alınması gerekir.

Belgeleme için

- Fotoğrafla belgeleme için fotoğraf makinesi ve yedek pil
- Eskiz defterleri, kareli kağıt ve bloknotlar/defterler
- Klipsli not kağıdı altlıkları
- Kurşunkalem ve çeşitli renklerde suya dayanıklı kalem
- Şerit metre
- 2 m jalon, (büyük ölçekli eserleri belgelemek ve bağlam fotoğraflarına ölçek sağlamak için)
- 10 cm ölçek, (küçük ölçekli eserleri belgelemek ve yakın plan fotoğraflar çekmek için)
- Sert karton ve bant
- Etiketleri ve paketleri bağlamak için ip ve sicim
- Ambalaj desteklerine eserlerin kimlik numaralarını yazmak için kullanılacak arkası yapışkanlı etiketler. Bu etiketler, doğrudan eserin yüzeyine yapıştırılmamalıdır.

Paketleme ve nakliye için

- Kolalanmamış beyaz muslin veya ince pamuk: Bunlar, dolgu malzemesi olarak veya çoğu eseri sarmak için güvenle kullanılabilir. Her yerde kolayca bulunur.
- Saf parşömen kağıdı: Asitsiz kağıda iyi bir alternatiftir ve her yerde bulunur. Pamuk ve/veya keten liflerinden yapılmış parşömen, kağıt ve tekstilden sanat eserlerini sarmak için kullanılabilir.
- Polyester film: Fotoğraf veya diğer kağıt belgeleri saklamak için kullanılan şeffaf ve renksiz plastik plakadır. Normalde Mylar veya Melinex adıyla satılır.

- 'Tyvek®': Yüksek yoğunluklu polietilen elyaftan yapılmış sentetik bir malzemedir. Tyvek su geçirmez örtüler yapmak için kullanılabilir. Genellikle inşaat sırasında binaları korumak için kullanılır.
- Branda
- Polietilen köpük: Genellikle 'Ethafom' adıyla satılan polietilen köpük, dolgu malzemesi olarak kullanılabilir. Paketlenmiş bir eser, kolayca kesilen bu malzemenin içinde uygun bir yuvaya gömüldüğünde, darbelerden etkilenmez.
- Balonlu naylon rulo: Kısa vadeli bir çözüm olan balonlu naylon, darbe emici bir malzeme olarak kullanılabilir. Ancak bu malzeme, eserin yüzeyine doğrudan temas etmemelidir.
- Minder/yastık: Kırılabilir eserleri paketlemek için sıradan minder ve yastıklar kullanılabilir.
- Havlu: Dolgu malzemesi olarak beyaz pamuklu havlular kullanılabilir.
- Polietilen torbalar: Kırılabilir veya küçük eserleri paketlemek için gıda sınıfı polietilen torbalar kullanılabilir.
- Karton kutular: Sıradan karton kutular, içine eser yerleştirilecek muhafazalar olarak kullanılabilir. Ancak zaman içinde, eserlere zararlı olabilecek asidik salınım yapabilirler. Eserleri korumak için, karton kutunun iç kısmının kolalanmamış ve boyanmamış pamuk veya saf parşömen kağıtla kaplanması önerilir.
- Tahta meyve kasaları: Genellikle kalitesiz ahşaptan yapılan bu kasalar, taş veya kil gibi inorganik malzemeleri taşımak için kullanılabilir. Ancak içleri kağıt veya pamuk ile kaplanmalıdır. Bu sandıkların kullanımı kısa vadeli bir çözümdür.
- Plastik kutular: Plastikten yapılmış ve genellikle gıda saklamak için kullanılan şeffaf kaplar, kırılabilir veya küçük eserlerin muhafazası için kullanılabilir.
- Plastik kasalar: Genellikle süt kutularını veya meyve ve sebzeleri taşımak için kullanılan plastik kasalar, eserleri depolamak ve taşımak için başka bir kısa vadeli çözümdür.
- Plastik tepsiler: Normalde müzelerde ve arşivlerde kullanılan, polietilenden yapılmış sığ plastik tepsiler eserleri saklamak ve taşımak için güvenle kullanılabilir.

- Rulo poster tüpü: Tuvalleri, kağıt ve tekstil sanat eserlerini paketlemek için geniş çaplı poster tüpleri kullanılabilir.
- Paletler: Plastik veya ahşap paletler, içinde eser bulunan kutuları saklamak ve kutuların zeminle doğrudan temasını önlemek için kullanılabilir. Ancak bu paletlerin böceklenmemiş olduğundan emin olun ve miras eserlerini içeren kutularla doğrudan temasını önlemek için yüzeylerini polietilen plaka veya branda ile kaplayın.
- Koli bandı
- Makas
- Maket bıçağı
- Kutuları ve depo alanını etiketlemek için yapışkanlı etiketler

Ek malzemeler

- İp
- Cetvel
- Kova
- Merdiven
- Tekerlekli servis arabası
- El arabası

Mal kurtarma için gerekli malzeme ve donanım

Bu listeler ayrıntılı değildir. Kolay ulaşılır malzemeleri listeledik. Yeterince çok miktarda bulabiliyorsanız, daha uygun malzemeler kullanmaktan çekinmeyin. Ayrıca sabitlediğiniz eser veya yapılar için tehlike oluşturmayacağından emin olduğunuz sürece, başka yerel malzemeler kullanabilirsiniz.

Bir alanı sabitleme için

- Güvenli olmayan alanları veya sınırlı erişime sahip bölgeleri sınırlamak için uyarı/güvenlik şeridi.
- Tel örgü: Normal veya sanayi tipi galvanizli çit. Belirli alanlara erişimi önlemek için kullanabilirsiniz.
- Tehlikeli alanları veya sınırlı erişim bölgelerini belirtmek için yaygın kullanılan ikaz işaretlere sahip güvenlik levhaları. Levhalar büyük boy, net görülebilir ve tüm personel tarafından kolayca anlaşılır olmalıdır.
- Güçlü koli bandı: Suya dayanıklı, bez destekli ve basınca duyarlı bant.
- Emniyet tabelalarını ve güvenlik şeridini sabitlemek için tahta direkler.
- Zayırlanmış yer döşemesini tespit sırasında sabitlemek için kalaslar.
- Kolay tamir edilebilir sarkan parçalara ulaşmak için portatif merdiven.

Belgeleme için

- Fotoğrafla belgeleme için fotoğraf makinesi ve yedek pil
- Eskiz defterleri, kareli kağıt ve bloknotlar/defterler
- Klipsli not kağıdı altlıkları
- Kurşunkalem ve çeşitli renklerde suya dayanıklı kalem
- Şerit metre
 - 2 m jalon, (büyük ölçekli eserleri belgelemek ve bağlam fotoğraflarına ölçek sağlamak için)
 - 10 cm ölçek, (küçük ölçekli eserleri belgelemek ve yakın plan fotoğraflar çekmek için)

- Sert karton ve bant
- Etiketleri ve paketleri bağlamak için ip ve sicim
- Ambalaj desteklerine eserlerin kimlik numaralarını yazmak için kullanılacak arkası yapışkanlı etiketler. Bu etiketler doğrudan eserin yüzeyine yapıştırılmamalıdır.

Hasarlı eserleri sabitleme için

- Karelaj yapmak için renkli ip veya sicim
- Branda
- Post-it not kağıdı ve yapışkanlı etiketler
- Etiketleme için kurşunkalem ve suya dayanıklı kalemler
- Çeşitli boylarda yumuşak düz fırçalar
- Çömlek ve seramikleri temizlemek için diş fırçaları
- Çeşitli boylarda süngerler
- Duman süngerleri/silgileri: Bunlar konservasyon malzemesi tedarikçilerinden ve bazı hobi mağazalarından temin edilebilir.
- Kağıt havlular
- Kilitli plastik poşetler
- Sığ tepsiler
- Polyester file ve ağlar
- Elektrikli süpürge, varsa
- Kova
- Rafli servis arabaları
- Elbise kurutma askıları
- Sanayi tipi karton ve plastik kutular

10 cm ölçek

Maket bıçağı

Güvenlik şeridi

Sicim

Kolasız beyaz muslin

Şerit metre

Koli bandı

Wishap süngeri

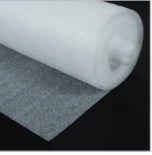
Palet

Polyester film

Balonlu naylon rulo

Polietilen köpük

Saf parşömen kağıdı

'Tyvek' kağıt rulo

Pamuklu dokuma kayış

Portatif merdiven

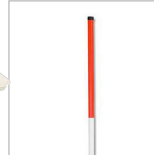
Rafli servis arabası

Güvenlik levhası

Plastik tepsi

Jalon

Rulo poster tüpü

Plastik kasa

Dış etkenlere maruz kalan kültürel miras eserleri ve koleksiyonlar için geçici koruma nasıl sağlanır?

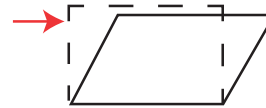
- 1 Enkaz yığınının uzunluğunu ve genişliğini ölçün.
- 2 Ölçtüğünüz enkaz yığınının daha büyük boyutlara sahip, branda gibi suya dayanıklı bir örtü bulun. Yüzey alanını kaplayacak kadar büyük malzeme bulamazsanız, istenen boyutu oluşturmak için güçlü, basınca duyarlı bantla gerektiği kadar malzemeyi birleştirin.
- 3 Enkazı örtün. Örtüyü yere sabitlemek için çadır kazıkları kullanın veya köşelere ağır nesnelere yerleştirin. Alternatif olarak, kaynaklar yeterliyse, enkazın üzerine çadır kurabilirsiniz.

Koruma için geçici iskelet nasıl yapılır?

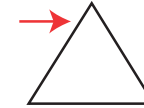
Geçici iskelet yapmak için ipuçlarını aşağıda bulabilirsiniz. İskeletin ağır bir çatıyı desteklemesi gerekiyorsa, bir mühendise danışmadan iskelet kurmaya çalışmayın.

Yapının desteklenmesi

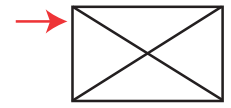
Bir iskelet dikey direkler, yatay kirişler ve iskeleti sağlamlaştıracak çapraz desteklerden oluşur. Dikdörtgen iskeletler yatay yükler altında çabuk deforme olur. Üçgen yapılar çok daha dayanıklıdır. Dikdörtgen bir yapıyı çapraz elemanlarla destekleyerek güçlendirmek deformasyonu önler.

HAYIR

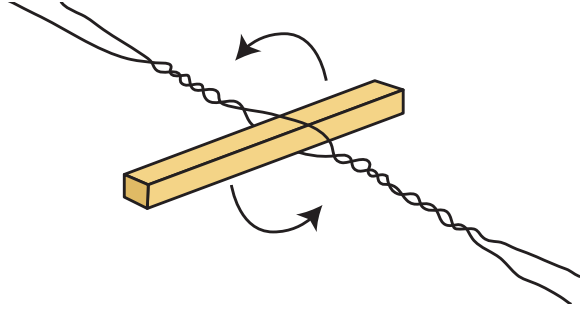
EVET

EVET

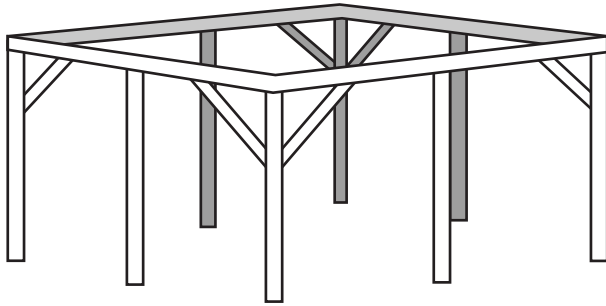
Çizim: E. Crété

Yapıyı çapraz olarak destekleyip güçlendirmek için kalas, bambu veya tel kullanabilirsiniz. Tel kullanıyorsanız, gerginliği artırmak için bir tahta parçası veya iri bir çivi ile döndürmelisiniz. Ayrıca tel kullanırken, duvarın her iki köşesini de desteklemelisiniz. (Bambu veya kalas kullanırken, bir köşeyi desteklemek, güçlendirme için yeterlidir).

Çizimin uyarlandığı kaynak: *International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). n.d. The IFRC Shelter Kit. Geneva, IFRC.*

Sert bir eleman kullanırsanız, destek için çapraz bir eleman yeterli olacaktır. Tel kullanıyorsanız, her iki çapraz yönü desteklediğinizden emin olun. Küçük ahşap parçalar kullanmak istiyorsanız yapıyı köşelerinden destekleyebilirsiniz.

Çizim: E. Crété

Ahşap elemanların bağlanması

- Kalas; çivi, kavela, vida veya cıvata ile birleştirilir. Ek yerlerini güçlendirmek için metal şerit veya güçlendirici plaka (ek yerinin her iki tarafına çivilenmiş metal plaka) kullanabilirsiniz.
- Tek bir çivi ile ek yerinin dönmesini engelleyemezsiniz. İki adet açılı çivi kullanmak daha iyidir, çünkü açı sayesinde çiviler kolayca yerinden çıkamaz.

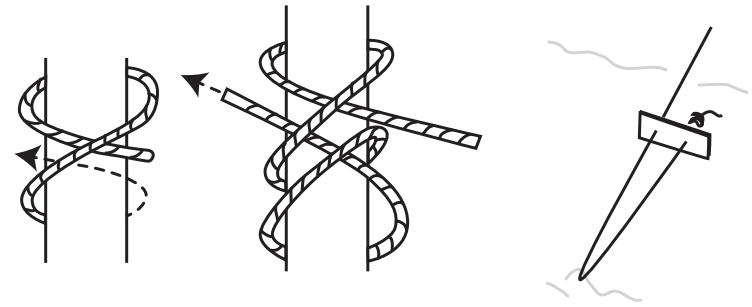
- Çok aşındırıcı bir ortamda (örn. okyanus kenarında), elemanları birleştirmek için kavela veya takoz kullanın. Burada yardımcı olması için bir marangoza ihtiyacınız olacak.
- Ayrıca sanayi tipi galvanizli çit teli veya halat da kullanabilirsiniz. Doğal elyaf kullanırken, önceden ıslatın. Kuruyan elyaf büzülecek ve ek yerlerini sıkacaktır.

Bambu elemanların bağlanması

- İskelet yapmak için bambu kullanıyorsanız, çivi kullanmayın. Sanayi tipi galvanizli çit teli veya halat kullanın. Doğal elyaf kullanırken, önceden ıslatın. Kuruyan elyaf büzülecek ve ek yerlerini sıkacaktır.
- Bambunun uçları kolayca açıldığından, bağlantılar iki boğum arasına yerleştirilmelidir.

İskeletin kazık çakılarak sabitlenmesi

- İskeletin zemine sabitlenmesini kazıklarla yapabilirsiniz. Kazıklamanın sağlamlığı; kullanılan halatların mukavemet ve gerginliğiyle, ve iskeletin tutturulduğu sabit elemanla (örn. kazık, ağaç veya direk) sağlanır.
- İpi kazığa çiftli kazık bağı (aşağı sol ve orta çizimler) ile bağlayabilir veya bir gergi (aşağı sağ çizim) yardımıyla gerdirebilirsiniz.

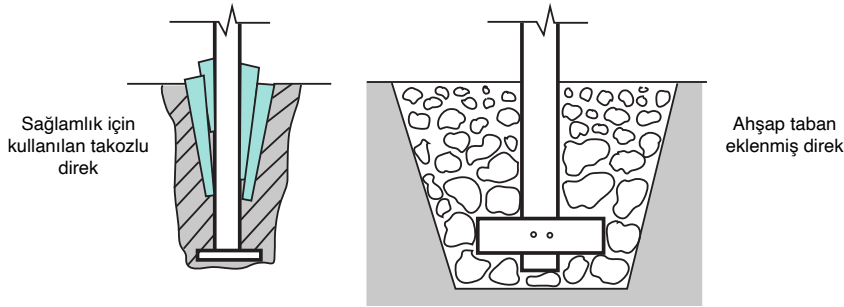

Çizimin uyarlandığı kaynak: *International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). n.d. The IFRC Shelter Kit. Geneva, IFRC.*

- İskeleti kazıkla sabitlemeden veya yeni bir kazık yapmadan önce mevcut çevre elemanlarının direncini kontrol edin.
- Yeri kazabiliyorsanız, kavela kullanabilir veya direnç gösteren herhangi bir nesneyi gömebilir ve bir ipe veya zeminden çıkan tel şeritlere bağlayabilirsiniz.
- Yeri kazamıyorsanız, halatları tutturmak için kum torbası veya toprak, kum, taş, kireç veya çimento ile dolu kova gibi yeterince ağır herhangi bir nesne kullanabilirsiniz.

Direklerin sabitlenmesi

- Yere yaklaşık 50 cm derinliğinde bir çukur kazarak direği sabitleyebilirsiniz. Etrafına yaklaşık 10 cm toprak sıkıştırarak direğin ucunu gömün. Çukur tamamen dolup direk sağlam bir şekilde durana kadar işlemi tekrarlayın. Varsa, çukuru doldurmak için kullandığınız toprağa %5 kireç veya çimento ekleyin.
- Direğin sağlamlığını artırmak için takoz kullanılabilir. Yüzey alanını artırmak ve ağırlık merkezini düşürmek için tabana ahşap bir plaka ekleyebilirsiniz.

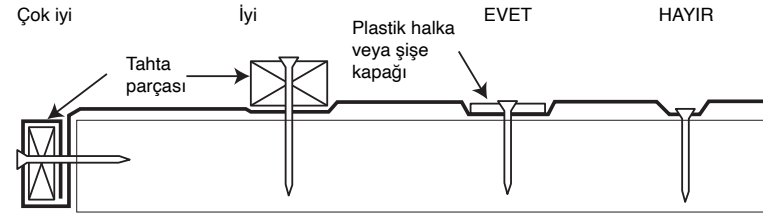

Çizimin uyarlandığı kaynak: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). n.d. The IFRC Shelter Kit. Geneva, IFRC.

- Eğer yeri kazamıyorsanız, direğin etrafına kum torbaları yığılabilir veya direği toprak, kum, taş, kireç veya çimento ile dolu büyük kovalara koyabilirsiniz.

Branda nasıl sabitlenir?

- Brandanın delikleri yoksa ve ipe bir kazık veya kavelaya sabitlemek istiyorsanız, brandanın bir ucunu alın ve düğüm yapın. Halatı düğümden geçirin. Alternatif olarak, küçük bir taşı brandanın dış kenarına sarın. Halatı etrafına bağlayın ve düğüm atın. Çivilerken brandanın yırtılmasını önlemek için, çivilemeden önce bir tahta parçasının etrafında çevirmeniz veya plastik bir halka veya şişe kapağı kullanmanız gerekir. Koruma olmadan çivilenmiş branda, özellikle düşük kaliteliyse hemen yırtılacaktır.
- Su birikmesini önlemek için, brandalar eğimi 30 dereceden fazla olmayan bir kasmağa davul gibi sıkıca gerilmelidir. Dikkatli olun ve özellikle büyük brandalar kullanıyorsanız, çok miktarda su toplayabileceği için suyun hassas bir alana boşalmadığından emin olun.

- Brandayı bir hendek kazıp branda ucunu gömerek ve üzerini toprakla kaplayarak sabitleyebilirsiniz. Gömmeden önce brandaya taş sarabilirsiniz. Yırtılmayı önlemek için taşlar yumruktan daha büyük olmalıdır.
- Brandaları dikerek birleştiriyorsanız, ipliğin plastik tabaka katlarından geçeceği şekilde brandayı katlayın.
- Brandaların, aralarında bir koruma katmanı olmadan süslü yüzeylerle temas etmediğinden emin olun. Sağlam bir şekilde takılmadığı durumda, brandanın kuvvetli rüzgarlarda uçabileceğini unutmayın. Böyle bir durumda, koruma işlevini yerine getiremez ve dış yüzey süslmelerini çizebilir.

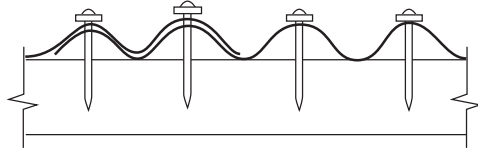

Üzeri kapatılan iç mekanların havalandırılmasını engellemediğinizden emin olun. Öncelikle, havalandırma olmaması özellikle rutubetli durumda eserleri kötü etkileyebilir. İkincisi, uygun hava menfezleri, koruma örtüsünün uçma riskini azaltacaktır. Hava menfezlerini geçici çatının hemen altına yerleştirmek önemlidir. Örneğin, duvarlar ve geçici çatı arasında 10 cm boşluk bırakın.

CGI/CGS plakaların sabitlemesi

Ondüle galvanizli demir (CGI) veya çelik (CGS) levhanın su geçirmemesi için, iki levhayı enine ikiye oluk ve dikine en az 15 cm üst üste binecek şekilde oturtmalı ve sonra da oluğun üst kısmından büyük başlı çivilerle sabitlemelisiniz.

Çizimin uyarıldığı kaynak: *International Federation of Red Cross and Red Crescent*

Societies (IFRC). n.d. The IFRC Shelter Kit. Geneva, IFRC.

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). n.d. *The IFRC Shelter Kit*. Geneva, IFRC. Online adres: <https://perma.cc/R5YZ-DEU3>

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). 2015. *IFRC bamboo frame for emergency shelters and emergency roofs: technical sheets*. Geneva, IFRC. Online adres: <https://perma.cc/S7YY-78MG>

Tahtadan adım adım basit payanda yapma kılavuzu

Bu metin, miras yapılarının acil durum sabitlemesi için farklı türlerde tahta payanda inşa edilmesine yönelik genel bir rehberdir. Ancak, en uygun payanda türüne karar vermek için, yerel miras yapılarını ve yapı malzemelerini bilen bir yapı mühendisine danışın.

Lütfen dikkat. Acil bir durumda, çökme tehlikesi altındaki bir miras binasının, yapı elemanlarını destekleme tekniğine payandalama denir.

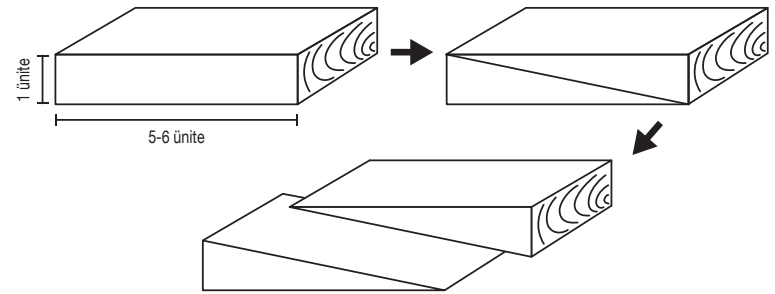
Payandalama ve diğer acil durum sabitleme faaliyetlerinin uygulanmasını içeren iş akışı hakkında daha fazla bilgi için bkz. El Kitabı, sayfa 108-115.

1 Takozlar

Takozlar, ahşap payandayı, sabitleme işlemi uygulanan yapıya sıkıca tutturmak için kullanılır. Payandanın parçaları arasındaki küçük boşlukları doldurmaya yardımcı olur ve payandaların inşa edilmesini kolaylaştırır. Takozun nasıl kullanılacağını aşağıda adım adım bulabilirsiniz.

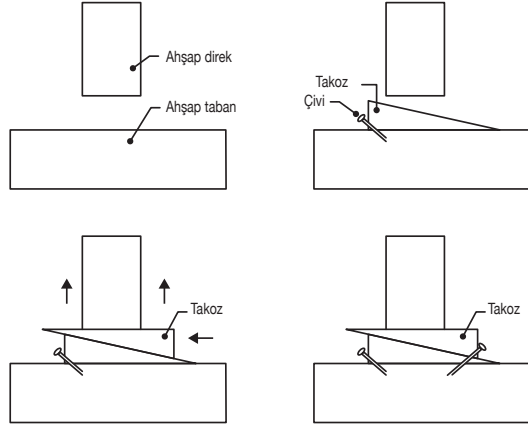
Gerekli aletler: Testere, çekiç

1. Adım: Bir parça tahta alın ve iki takoz şeklinde kesin:

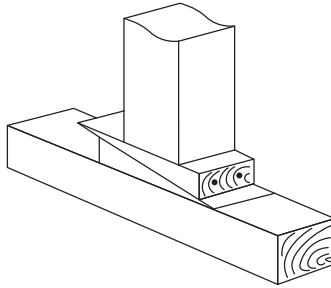
Çizim: Nelson Vila Pouca

2. Adım: İlk takozu doldurulması gereken boşluğa yerleştirin ve takozun kaymasını önlemek için çivileyin. Diğer takozu boşluğa yerleştirin ve çekiçle vurarak diğer ahşap parçaların arasında sıkıştıncaya kadar kaydırın.

Çizim : Nelson Vila Pouca

Step 3: İkinci takozu sabitlemek için çivileyin.

Çizim: Nelson Vila Pouca

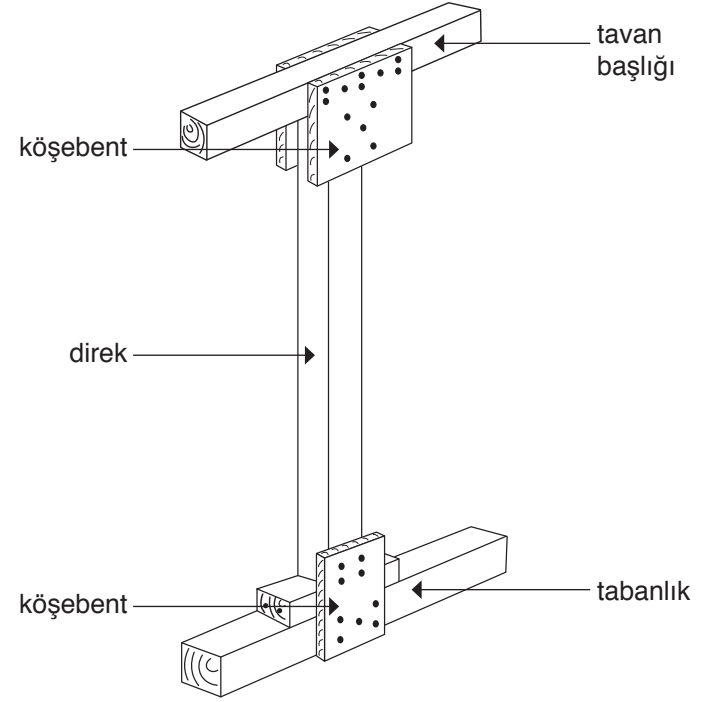
Çivili ek yerleri

Her çivi arasında en az 3 cm ve çiviler ile tahtanın kenarında en az 5 cm mesafe bırakmaya çalışın. Korozyonu önlemek için çiviler boyanmalıdır.

2 Basit dikey payanda: Tip 1

Gerekli aletler: Testere, çekiç

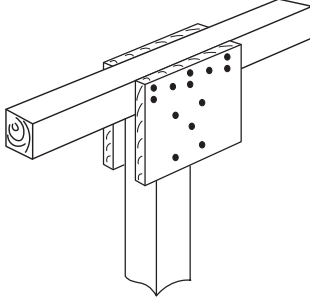
Aşağıda gördüğümüz T payanda, hızlıca üretilen ancak yük altında iyi merkezlenmezse sağlamlığını kaybeden geçici bir payandadır. Çift T payanda gibi daha sağlam payandalar hazırlamadan önce geçici olarak kullanılacağı düşüncesiyle hareket edilmelidir.

Çizim: Nelson Vila Pouca

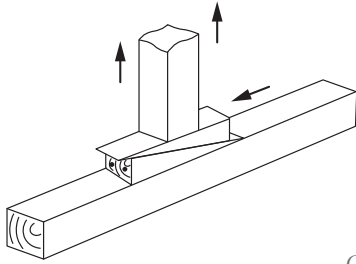
1. Adım: Bütün tahta parçalarını hazırlayın ve taban plakasını yerleştireceğiniz noktayı temizleyin.

2. Adım: Her iki yüze birer tane olmak üzere iki köşebent kullanarak, tavan başlığı ve direği birbirine çivileyin.

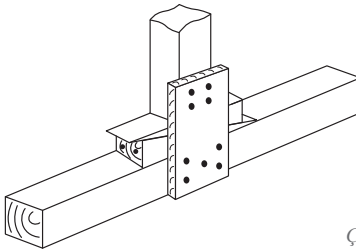
Çizim: Nelson Vila Pouca

3. Adım: Taban plakasını sabitlemek istediğiniz kirişin hemen altına yerleştirin (zemin çok yumuşaksa taban plakası ile zemin arasına kalas yerleştirmeniz gerekebilir) ve ilk takozu üzerine koyun. Takozu sabitlemek için taban plakasına çivileyin. İkinci takozu ilk takozun üstüne yerleştirin ve direkli tavan başlığı parçasını ikinci takozun üstüne yerleştirin. Başlık, sabitlemek istediğiniz kirişe sıkıca temas edinceye kadar ikinci takozu çekiçle yerine oturtun. İkinci takozun kaymasını önlemek için çivileyin.

Çizim: Nelson Vila Pouca

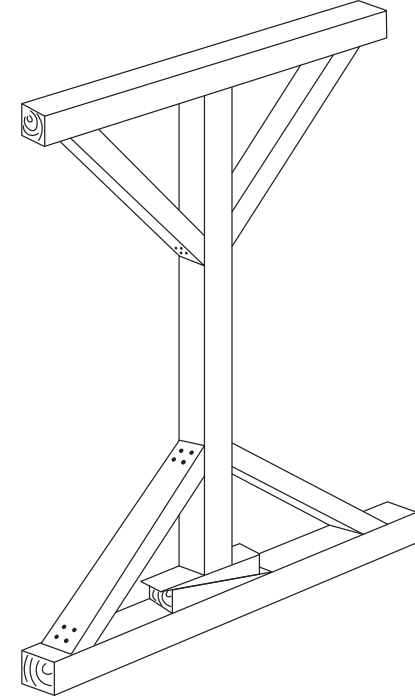
4. Adım: Direk ve taban plakasını birleştirmek için köşebent yerleştirerek işi bitirin.

Çizim: Nelson Vila Pouca

3 Basit dikey payanda: Tip 2

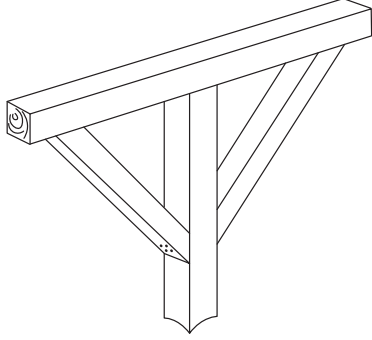
Aşağıda gördüğünüz dikey payanda da, hızlıca üretilen ancak yük altında iyi merkezlenmezse sağlamlığını kaybeden geçici bir payandadır. Daha sağlam payandalar hazırlamadan önce geçici olarak kullanılacağı düşüncesiyle hareket edilmelidir.

Çizim: Nelson Vila Pouca

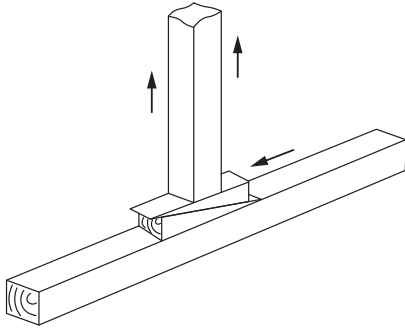
1. Adım: Bütün tahta parçalarını hazırlayın ve taban plakasını yerleştireceğiniz noktayı temizleyin.

Step 2: Tavan başlığı ve ana direği birbirine çivileyin. İki kenara birer tane olmak üzere iki çapraz direği, başlığa ve ana direğe çivileyin.

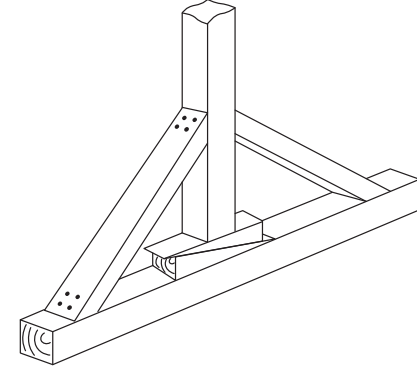
Çizim: Nelson Vila Pouca

Step 3: Taban plakasını sabitlemek istediğiniz kirişin hemen altına yerleştirin (zemin çok yumuşaksa taban plakası ile zemin arasına kalas yerleştirmeniz gerekebilir) ve ilk takozu üzerine koyun. Takozu sabitlemek için taban plakasına çivileyin. İkinci takozu ilk takozun üstüne yerleştirin ve direk/başlık parçasını ikinci takozun üstüne yerleştirin. Başlık, sabitlemek istediğiniz kirişe sıkıca temas edinceye kadar ikinci takozu çekiçle yerine oturtun. İkinci takozun kaymasını önlemek için çivileyin.

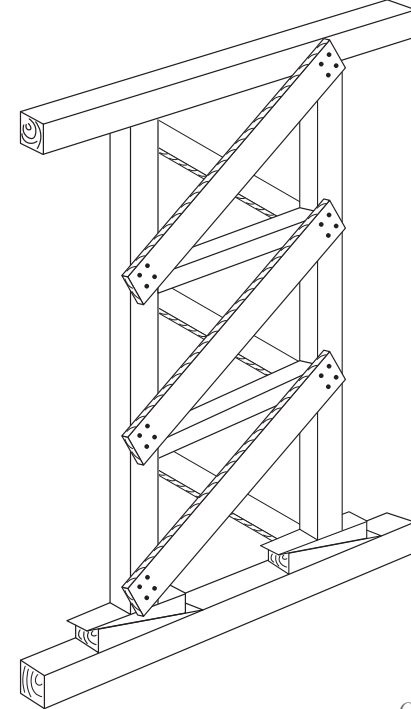
Çizim: Nelson Vila Pouca

Step 4: Ana direk ve taban plakasını birleştirmek için iki çapraz direk yerleştirerek işi bitirin.

Çizim: Nelson Vila Pouca

Acil durumun niteliğine, hasarın türüne ve mevcut malzemelere bağlı olarak, diğer dikey payanda türleri kullanılabilir. Aşağıdaki çizim farklı bir uygulamayı göstermektedir.

Çizim: Nelson Vila Pouca

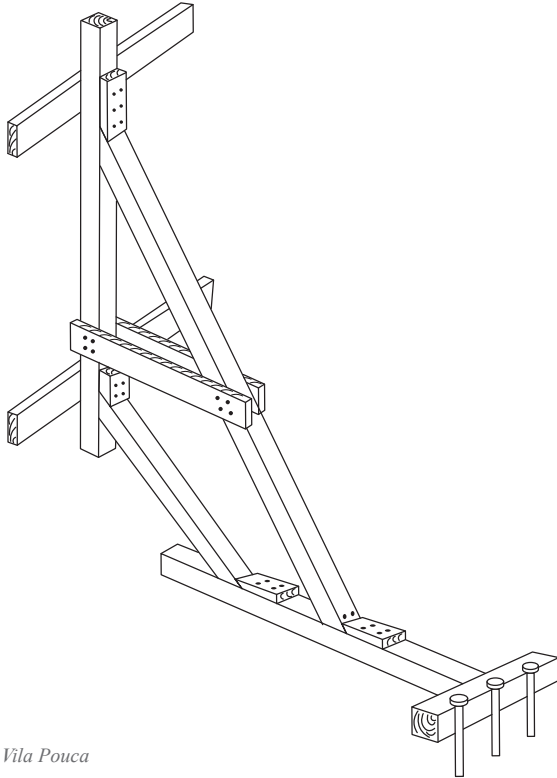
4 Basit çapraz payanda

Aşağıda görülen çapraz payanda, köşesi açık payandadır: Geçicidir ve duvarın dibine yığılmış enkazın güvenli bir şekilde çıkarılmasını sağlamak için kullanılır.

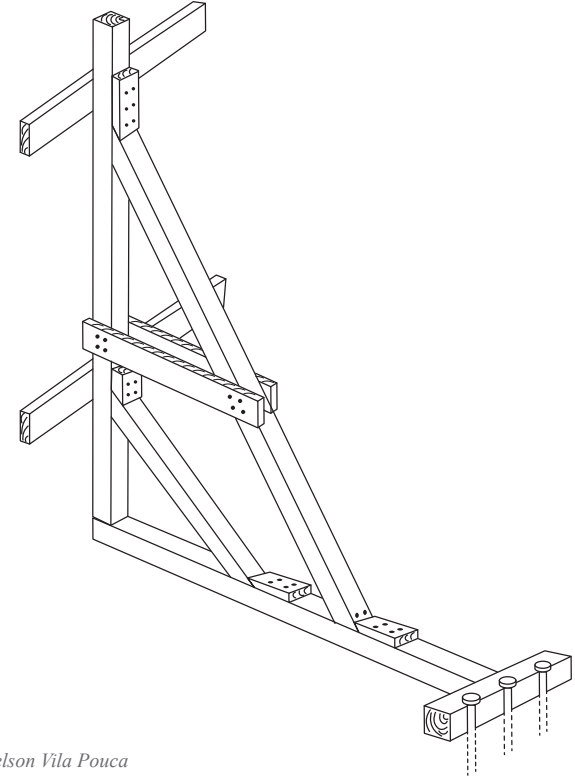
Duvar plakası, matkapla delinerek (taş duvar ise) veya çivi çakılarak (ahşap duvar ise) duvara sabitlenmelidir. Duvar süslemeli ise, El Kitabı'nın 114. sayfasında anlatılan, uygun koruma katmanına sahip olduğunuzdan emin olun.

Duvar plakasının üst kısmı, sürtünmeden destek almadan duvardaki bir çıkıntıya yaslanabiliyorsa, sabitlenmesi gerekmez.

Duvar dibine yakın herhangi bir engel yoksa, 87. sayfada gösterilen çapraz payanda tipi de kullanılabilir.

Çizim: Nelson Vila Pouca

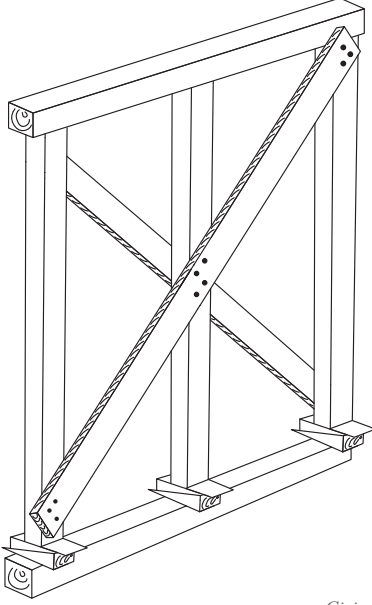
Çizim: Nelson Vila Pouca

Gerekli araçlar: Çekiç, testere ve (çapraz payandayı dübelle duvara veya kamalarla taban plakasına sabitlemeyi planlıyorsanız) matkap.

5 Pencere veya kapı payandası: Tip 1

Bu payanda, kapı veya pencere kasalarının hasar gördüğü durumlarda açıklıkları sabitlemek için kullanılır.

Gerekli araçlar: Çekiç, testere

Çizim: Nelson Vila Pouca

1. Adım: Tüm tahta parçalarını hazırlayın ve payandalanacak açıklığın etrafını temizleyin.

2. Adım: Taban plakasını sıkıca yerine oturtmak için bir kenara iki takoz yerleştirin ve taban sıkışana kadar takozlara teker teker vurun. Tabanın mümkün olduğunca düz olması gerekir. Taban plakasının altını gerektiği gibi besleyin.

3. Adım: Tavan başlığını iki takozla birlikte, tabanın takoz yerleştirilmemiş kenarına oturtun ve başlık sıkışana kadar takozlara teker teker vurun. Tavan başlığının mümkün olduğunca düz olması gerekir. Başlığın üstünü gerektiği gibi besleyin.

4. Adım: Sol direği, tavan başlığının takozlu tarafının altına ve kenara yakın şekilde yerleştirin. Taban ve direk arasına takoz koyarak sabitleyin.

5. Adım: Sağ direği, direk ile taban arasına bir çift takoz koyarak yerleştirin.

6. Adım: Orta direği, direk ile taban arasına bir çift takoz koyarak yerleştirin.

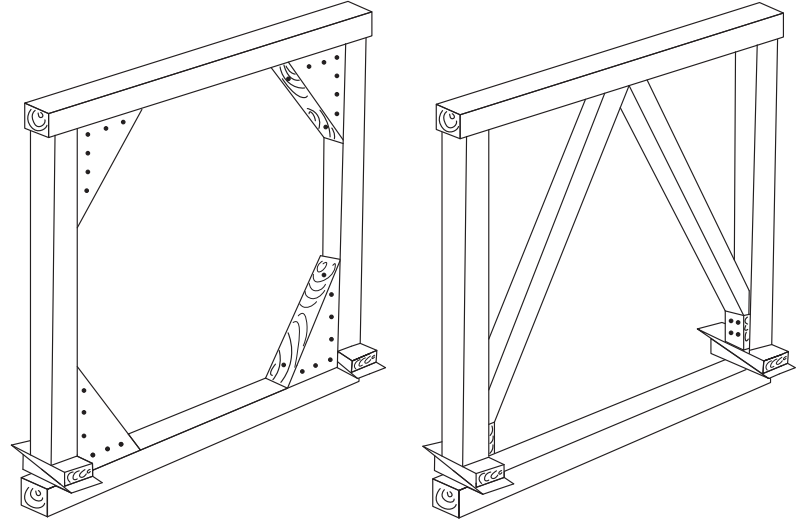
7. Adım: Takozları sıkıca yerlerine oturtun.

8. Adım: İki çapraz kalası çivileyin.

6 Pencere veya kapı payandası: Tip 2 ve 3

Bu payandalar, kapı veya pencere kasalarının hasar gördüğü ve içeriye erişimin gerekli olduğu durumlarda açıklıkları sabitlemek için kullanılır.

Gerekli araçlar: Çekiç, testere

Çizim: Nelson Vila Pouca

Payanda yapmak için ipuçları

- Uzunluğu genişliğinin 25 katından daha fazla olmayan bir kalas kullanın, çünkü basınca daha dayanıklıdır ve dönme riski daha düşüktür.
- Takozlar hassas parçalardır; budaksız, hasarsız ve dönmeyecek kadar kurumuş tahta kullanın.
- Payandanın kaymasını önlemek için duvar plakasını mutlaka duvara sabitlemelisiniz. Sadece sürtünmeye güvenmeyin.
- Duvar plakaları hasarlı duvar boyunca mümkün olduğunca yükseğe uzatılmalı ve mümkünse yere kadar inmelidir.
- Eğer duvar yüzeyi düz değilse, duvar ve duvar plakası arasında kum torbaları yerleştirerek yüzeylerin temasını artırabilirsiniz.
- Mümkünse, yüzeyi süslemeli duvarları payandalamaktan kaçının. Mecbursanız, duvarla duvar plakası arasında muslin ve köpük yerleştirebilirsiniz. Duvar plakasının ölçüsünü hesaplarken, duvar plakasını duvara sabitlemeniz gerektiğini unutmayın.
- Bir duvarın dibinde bölgesel bir çökme olduğunda, deliği doldurmak ve geçici destek sağlamak için kum torbaları kullanabilirsiniz.

Department of Homeland Security. 2011. *Field guide for Building Stabilization and Shoring Techniques*. Washington, DC, U.S. Department of Homeland Security.

Online adres: <https://perma.cc/ZN3R-NRWU>

Corpo Nazionale dei Vigili del Fuoco – Università degli Studi di Udine. 2011. *Manuale Opere Provvisorie, l'intervento tecnico urgente in emergenza sismica*. Rome, Ministero dell'Interno. İtalyanca online adres: <https://perma.cc/AP8A-22L2>

Grimaz, S., Cavriai, M., Mannino, E., Munaro, L., Bellizzi, M., Bolognese, C., Caciolai, M., D'Odorico, A., Maiolo, A., Ponticelli, L., Barazza, F., Malisan, P. & Moretti, A. 2010. *Vademecum, STOP, Shoring Templates and Operating Procedures for the Support of Buildings damaged by Earthquakes*. Rome, Ministry of Interior – Italian Fire Service.

Online adres: <https://perma.cc/62JX-UGLP>

United States Army Corps of Engineers. 2013. *Urban Search & Rescue Shoring Operations Guide*. Washington, DC, United States Department of Defence.

Online adres: <https://perma.cc/H6NA-WBRY>

Taşınmaz ve yerinde (in-situ) kültürel mirası kurutmak için ipuçları

- Yüzeyleri temizlerken yüksek basınçlı su kullanmaktan kaçının. Basınç, hassas malzemelere ek zarar verebilir ve zararlı mikroorganizmaların yayılmasına neden olabilir. Çamur ve kalıntıları temizlemek için plastik aletler ve az akan temiz su kullanın. Plastik aletler, metal aletlerden daha az hasara neden olur.
- Kurutma işlemini hızlandırmak için mekanik vantilatörler kullanılabilir, ancak binadan nemi atmak için gerekli olan kapı ve pencerelerin açılmasının yerini tutamaz.
- Su buharı üreten gazlı ısıtıcılar kullanmayın.
- 18°C'nin üzerindeki sıcaklıkların küflerin oluşmasına uygun ortam yarattığını unutmayın.
- Eski binalarda çok kuvvetli nem alma cihazları kullanmaktan kaçının. Hem soğutmalı hem de desikant nem alma cihazları, nem ayarlayıcı (humidistat) ile kontrol edilebilir. Bu kontroller doğru kullanılırsa, yumuşak kurutma koşulları sağlayabilirler.

Süslemeli yüzeyler için

- Süslemeli yüzeylere dokunmadan önce eğitilmiş bir duvar resmi veya mozaik konservatörüne danışın veya bu kişiyi alana çağırın.
- Suyu, süslemeli yüzeyden tahliye etmeye çalışın. Suyun zeminden emilmesini önleyerek duvarlara doğru rutubet transferini hızlandıran geçirimsiz zeminlere dikkat edin.
- Duvarın sadece bir tarafı süslemeliyse, suyu süslemesiz taraftan tahliye etmeye çalışın. Bir branda kullanarak süslemeli taraftaki kurutmayı yavaşlatın. Kolalanmamış ve boyasız muslin veya beyaz pamuklu bir çarşaf kullanarak süslemeli yüzeyle doğrudan teması önleyin.
- Yüzeyde gözlemlenen ince, beyaz tozumsu oluşum genellikle tuzlanma işaretidir. Tuzlanmanın belirdiği yerleri kaydedin ve giderilmesi için bir konservatörden yardım isteyin. Yüzeyde kristalleşen tuzu kuru fırçalayabilirsiniz, böylece tuzların yeniden çözünmesini ve tekrar duvar tarafından emilmesini önlersiniz.

Yapıların acil durum sabitlemesi ve süsleme elemanlarının yerinde (in-situ) korunması için gerekli malzeme ve donanım

- Geçici bir iskelet oluşturmak için tahta direkler veya bambu
- Brandalar: Kalın dokuma ve kaplamalı brandalar dış mekan koşullarına daha iyi dayanır. Mümkünse, aşırı sıcaklık artışını önlemek için beyaz brandaları ve yırtılmayı önlemek için önceden delinmiş takviye bantlı brandalar kullanın.
- Ondüle galvanizli demir veya çelik (CGI/CGS) levhalar: Çok çabuk bozulacağı için düşük kaliteli CGI/CGS levhalardan uzak durun. En az 0,3 mm kalınlığında levhalar genellikle birkaç yıl dayanır.
- Çivi, özellikle CGI/CGS levhaları sabitlemek için büyük başlı çiviler
- Çekiç, testere, vida, tornavida, ahşap keski ve civatalar
- Şerit metre, şakül ve su terazisi
- Tel: Sanayi tipi galvanizli çit teli, bambu ve brandaları sabitlemek veya bir iskeleti sağlamlaştırmak için kullanılabilir.
- Tahta direkleri bağlamak için metal şeritler veya metal plakalar
- Bambu ve brandayı gerdirmek veya bir iskeleti sabitlemek için doğal liflerden yapılmış halat
- Bir iskeleti sabitlemek veya brandayı gerdirmek için kazıklar
- Taşlar ve kum torbaları: Bir iskeleti sabitlemek veya bir brandayı gerdirmek için
- Kazma ve kürekler: İskeleti sabitlemek veya brandaları gerdirmek için bir çukur kazmanız gerektiğinde
- Çukur kazamadığınızda direkleri sabitlemek için kovalar
- Çimento veya kireç: Direkleri sabitlemeye yardımcı olabilir

- Ahşap takozlar: Bir direği sağlamlaştırmaya yardımcı olabilir
- Brandayı bir iskelete sabitlemek için plastik halkalar, şişe kapakları ve küçük kalas parçaları
- Birkaç brandayı birleştirmek için dikiş malzemesi (iğne ve iplik) veya kuvvetli koli bandı (suya dayanıklı, bez destekli ve basınca duyarlı)

Islak yapıları kurutmak için

- Hava akışını engellemeden açıklıkları sabitlemek için tel örgü veya delikli paneller
- Çamur ve kalıntıları temizlemek için kürek, süpürge ve el arabası. Metal kürekte daha az hasar verdiği için, mümkün olduğunda plastik kürek ve süpürgeler tercih edin.
- Basan suyu boşaltmak için pompa veya kovalar
- Plastik fırçalar ve yüzeylerdeki çamur ve kalıntıları yıkamak için az akan temiz su
- Duvarlardaki rutubeti ölçmek için bir nem ölçer veya multimetre
- Kurutma işlemi hızlandırmak için mekanik vantilatörler
- Isıtıcı kullanılabilir ancak asla su buharı üreten gazlı ısıtıcılar kullanmayın. 18°C'nin üzerindeki sıcaklıkların küflerin oluşmasına uygun ortam yarattığını unutmayın.
- Soğutmalı ve desikant nem alma cihazları, nem ayarlayıcı (humidistat) ile kontrol edilerek yumuşak kurutma koşulları sağlanabilir. Eski binalarda çok kuvvetli nem alma cihazları kullanmaktan kaçının.
- Branda, süslemeli bir yüzeyin kontrollü kurutulmasına yardımcı olabilir. Kolasız ve boyasız muslin veya beyaz pamuklu bir çarşaf kullanarak süslemeli yüzeyle doğrudan teması önleyin.

Basit payandalama için

- Çekiç, testere, vida, tornavida, ahşap keski ve civatalar
- Şerit metre, şakül ve su terazisi
- Kaliteli tahta direkler ve kalaslar (örn. douglas köknar veya çam)
- Çiviler: 8d (çap: 3,5 mm; uzunluk: 5 cm) ve 16d (çap: 3,7 mm; uzunluk: 8 cm)

- Standart metal ayarlanabilir yükseklik direği
- Yüzeyleri korumak veya duvar plakası ile duvar arasındaki teması artırmak için kum torbaları, kauçuk veya köpük (örneğin, genellikle Ethafoam adıyla satılan polietilen köpük).
- Yüzeyleri çizilmeye karşı korumak için kolasız ve boyasız muslin veya beyaz pamuk

Yapının koruma kayışlarıyla bağlanması için

- Mandal kulplu sentetik kayışlar (en az 2 mm kalınlığında ve 50 mm-75 mm genişliğinde)
- Yükleri yaymak için kayış ile duvar/sütun arasına yerleştirilecek çelik levhalar
- Çelik levha ile duvar/sütun arasına yerleştirilecek kalaslar (yaklaşık 3 cm kalınlığında)
- Kauçuk veya köpük (örneğin genellikle Ethafoam adıyla satılan polietilen köpük) yüzeyleri daha fazla koruyabilir ve kalas ile duvar arasındaki teması güçlendirir.
- Süslemeli yüzeyleri çizilmeye karşı korumak için kolasız ve boyasız muslin veya beyaz pamuk

Süslemeli yüzeylerin yerinde (in-situ) korunması için malzeme ve donanım

- Yüzeyleri sudan korumak için branda
- Süslemeli yüzeyleri arkadan desteklemek ve darbelere karşı korumak için kum torbaları (kum torbalarının rutubet tutmadığından emin olun)
- Yüzey ve kalas veya gerekiyorsa çelik plakalar arasındaki teması güçlendirmek için kauçuk veya köpük (örneğin genellikle Ethafoam adıyla satılan polietilen köpük)
- Yüzeyleri çizilmeye karşı korumak için kolasız ve boyasız muslin veya beyaz pamuk
- Yüzeyi süslemeli (örn. zemin, tavan, duvar, sütunlar, vb.) bir elemanı payandalamanız veya bağlamanız gerektiğinde yükleri dağıtmak için kalas veya çelik plakalar

Tahta direk

Nem ölçer

Yükseklik desteği

Ondüle levha

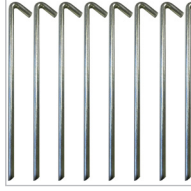
Tel örgü (ince)

Tel örgü (kalın)

Tahta takoz

Kanca ve kazık

Kürek ve kazma

Su terazisi

Metal kayışlar

Gergili sentetik kayış

Şakül

Tahta kalas

REFERANSLAR

2. Adım: Olay sonrası, yerinde hasar ve risk tespiti

BC Housing. 2018. *Rapid Damage Assessment*. Burnaby, BC Housing. Online adres: <https://www.bchousing.org/about/rapid-damage-assessment> [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/686P-5JFE>

Connecticut Technology Transfer Center. 2010. *Protective Equipment for Workers in Hurricane Flood Response*. Connecticut, School of Engineering, University of Connecticut. Online adres: <https://www.t2center.uconn.edu/pdfs/SAFETY%20BRIEF%202010-7.pdf> [Erişim tarihi: 9 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/LG2T-FTDZ>

Heritage Collections Council. 1998e. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Managing People*. Canberra, Heritage Collections Council. Online adres: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/5_managing_people.pdf [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/RR45-BJDW>

3. Adım: Emniyet Altına Alma ve Sabitleme

Australian Institute for the Conservation of Cultural Material. 2017. *Visual Glossary*. Canberra, Australian Institute for the Conservation of Cultural Material. Online adres: <https://aiccm.org.au/conservation/visual-glossary> [Erişim tarihi: 22 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/4P8N-5GBP>

Australia International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). 2013. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance, 2013*. Burwood, ICOMOS. Online adres: <http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf> [Erişim tarihi: 21 Haziran 2017].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/ULL9-UY9U>

Australian War Memorial. n.d. *Conservation advice: Cleaning Soot Damaged Objects*. Canberra, The Australian War Memorial. Online adres: <https://www.awm.gov.au/about/our-work/projects/soot> [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/Q38H-G6KT>

Canadian Conservation Institute. 2007. *Vacuum Freeze-drying Archaeological Artifacts*. *Canadian Conservation Institute (CCI) Notes 4/2*. Ottawa, Minister of Public Works and Government Canada. Online adres: <https://www.canada.ca/en/conservation-institute/services/conservation-preservation-publications/canadian-conservation-institute-notes/vacuum-freeze-drying-archaeological-artifacts.html> [Erişim tarihi: 12 Ekim 2017].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/QRP8-LYKA>

Canadian Conservation Institute. 2017. *Agents of Deterioration*. Ottawa, Minister of Public Works and Government Canada. Online adres: <https://www.canada.ca/en/conservation-institute/services/agents-deterioration.html> [Erişim tarihi: 22 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/S65F-KNA5>

Canadian Conservation Institute. 2017. *Care of Objects and Collections*. Ottawa, Minister of Public Works and Government. Online adres: <https://www.canada.ca/en/conservation-institute/services/care-objects.html> [Erişim tarihi: 22 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/ZDG8-Y4UU>

Corpo Nazionale dei Vigili del Fuoco – Università degli Studi di Udine. 2011. *Manuale Opere Provvisionali, l'intervento tecnico urgente in emergenza sismica*. Rome, Ministero dell'Interno. İtalyanca online adres: <http://www.vigilfuoco.it/allegati/STOP/ManualeSTOP.pdf> [Erişim tarihi: 24 Ekim 2017].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/AP8A-22L2>

Department of Homeland Security Federal Emergency Management Agency (FEMA). 2009. *FEMA National US&R Response System Structural Collapse Technician Module 2a Shoring Basics*. Washington, DC, FEMA. Online adres: <https://www.fema.gov/pdf/emergency/usr/module2a.pdf> [Erişim tarihi: 29 Nisan 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/WF28-Q5QU>

Department of Homeland Security Federal Emergency Management Agency (FEMA). 2018. *Reclaiming Precious Heirlooms From Flood Waters*. Washington, DC, U.S. Department of Homeland Security. Available at: <https://www.fema.gov/news-release/2003/09/23/reclaiming-precious-heirlooms-flood-waters> [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/XY64-GPM6>

Department of Homeland Security Science and Technology Directorate, Infrastructure Protection and Disaster Management Division. 2011. *Field guide for Building Stabilization and Shoring Techniques*. Washington, DC, U.S. Department of Homeland Security. Online adres: <https://www.dhs.gov/xlibrary/assets/st/st-120108-final-shoring-guidebook.pdf> [Erişim tarihi: 24 Ekim 2017].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/ZN3R-NRWU>

Grimaz, S., Cavriai, M., Mannino, E., Munaro, L., Bellizzi, M., Bolognese, C., Caciolai, M., D'Odorico, A., Maiolo, A., Ponticelli, L., Barazza, F., Malisan, P. & Moretti, A. 2010. *Vademecum, STOP, Shoring Templates and Operating Procedures for the Support of Buildings damaged by Earthquakes*. Rome, Ministry of Interior – Italian Fire Service. Online adres: http://sprint.uniud.it/sites/default/files/Vademecum_STOP_eng_0.pdf [Erişim tarihi: 24 Ekim 2017].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/62JX-UGLP>

Heritage Collections Council. 1998a. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Caring for Cultural Material 1*. Canberra, Heritage Collections Council. Online adres: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/1_caring_for_cultural_material_1.pdf [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/9DS2-DRPA>

Heritage Collections Council. 1998b. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Caring for Cultural Material 2*. Canberra, Heritage Collections Council. Online adres: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/2_caring_for_cultural_material_2.pdf [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/49CQ-QVUV>

Heritage Collections Council. 1998d. *reCollections: Caring for Collections Across Australia – Managing Collections*. Canberra, Heritage Collections Council. Online adres: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/4_managing_collections.pdf [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/5NAY-J562>

Heritage Collections Council. 1998f. *reCollections, Caring for Collections Across Australia – Handling, Transportation, Storage and Display*. Canberra, Heritage Collections Council. Online adres: https://aiccm.org.au/sites/default/files/docs/reCollections/6_htsd.pdf [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/5XRJ-U9R3>

Historic England. 2015. *Flooding and Historic Buildings*. Swindon, Historic England. Online adres: <https://content.historicengland.org.uk/images-books/publications/flooding-and-historic-buildings-2ednrev/heag017-flooding-and-historic-buildings.pdf/> [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/M66M-3E8L>

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. n.d. *The IFRC Shelter Kit*. Geneva, International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. Online adres: <http://www.ifrc.org/PageFiles/95526/publications/D.03.a.07.%20IFRC%20shelter-kit-guidelines-EN-LR.pdf> [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/R5Y5Z-DEU3>

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. 2015. *IFRC bamboo frame for emergency shelters and emergency roofs – Technical sheets*. Geneva, International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. Online adres: <http://www.ifrc.org/Global/Documents/Secretariat/Shelter/IFRC-bamboo-frame-A4-FINAL-EN-2015.pdf> [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/S7YY-78MG>

Levitan, A. 1993. Emergency Treatment for Water-Soaked Furniture and Wooden Objects. *National Parks Service Conserve O Gram*, 7(7). Washington, DC, U.S. Department of the Interior. Online adres: <https://www.nps.gov/museum/publications/conservogram/07-07.pdf> [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/4J9T-SFVZ>

McCord, M., & Stone, T. 2002. Deterioration of Collections. *Generation 2: Education and Support Materials*. ICCROM unpublished material. Rome.

Russell, R. & Winkworth, K. 2009. *Significance 2.0: A guide to assessing the significance of collections*. Canberra, Collections Council of Australia Ltd. Online adres: <https://www.arts.gov.au/sites/g/files/net1761/f/significance-2.0.pdf> [Erişim tarihi: 18 Şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/GJ8G-ERAN>

State Library of Queensland. 2014a. *Caring for your collections: Salvaging water-damaged collections*. Brisbane, Queensland Government. Online adres: http://www.slq.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0005/128984/Caring-for-your-collections-Salvaging-water-damaged-collections.pdf [Erişim tarihi: 18 şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/8V9X-YFNS>

State Library of Queensland. 2014b. *Caring for your collections: Freezing water-damaged and insect infested collections*. Brisbane, Queensland Government. Online adres: http://www.slq.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0004/128983/Caring-for-your-collections-Freezing-water-damaged-and-insect-infested-collections.pdf [Erişim tarihi: 18 şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/V6KB-XKZL>

Tandon, A. 2016. *Endangered Heritage: Emergency Evacuation of Heritage Collections*. Paris, UNESCO & Rome, ICCROM. Online adres: https://www.iccrom.org/wp-content/uploads/Endangered-Heritage_INTERACTIVE.pdf [Erişim tarihi: 14 şubat 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/7J4C-TJDK>

United States Army Corps of Engineers. 2013. *Urban Search & Rescue Shoring Operations Guide*. Washington, DC, United States Department of Defence. Online adres: http://www.disasterengineer.org/LinkClick.aspx?fileticket=_qYQCrKHi2k%3D&tabid=57&mid=394 [Erişim tarihi: 14 Temmuz 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/H6NA-WBRY>

Van Balen, K. 2008. The Nara Grid: An evaluation Scheme Based on the Nara Document on Authenticity. *APT Bulletin*, 39(2/3): 39–45. Online adres: <http://orcp.hustoj.com/wp-content/uploads/2016/01/2008-The-Nara-Grid-An-Evaluation-Scheme-Based-on-the-Nara-Document-on-Authenticity.pdf> [Erişim tarihi: 17 Ocak 2018].

Kalıcı bağlantı: <https://perma.cc/DL8A-E32V>

#kültürbekleyemez

Prince Claus Fund for
Culture and Development

Herengracht 603
1017 CE Amsterdam
Hollanda
+31 20 3449 160
www.princeclausfund.org

Via di San Michele 13
00153 Roma
İtalya
+39 06585531
www.iccrom.org

© ICCROM 2018
© Prens Claus Kültür ve Kalkınma Fonu 2018

ICCROM ISBN 978-92-9077-282-8
Prens Claus Fonu ISBN 978-90-822913-8-4

Monaco Prensiği'nin katkılarıyla
basılmıştır.

ISBN 978-92-9077-282-8

9 789290 772828 >